

Misstro

- Om hbtq-personers förtroende för olika samhällsinstanser
och vad som behöver förändras.

November 2013, RFSL

Rapporten är utarbetat av:

Sofia Kuno, brottsoffersamordnare, Kina Sjöström, brottsoffersamordnare, Niclas Sandin, konsult

Christian Antoni Möllerop, vice förbundsordförande, Mikael Björk Blomqvist, bitr. verksamhetschef

Förord

RFSL Stockholm startade en brottsofferjour i slutet av 90-talet, då stödet för brottsutsatta hbtq-personer var så gott som obefintligt. Många vittnade om dåligt bemötande från polisen och många hade hört talas om att det fanns kvinnojourer som inte ville ta emot lesbiska klienter.

RFSL:s brottsofferjour har sedan starten hjälpt hundratals människor, genom att ge professionellt samtalsstöd, följa med på rättegångar, vara en bro gentemot polis och socialtjänst och inte minst genom att utbilda och sprida information till andra om och hur situationen för brottsutsatta hbtq-personer ser ut. Genom sina många klientkontakter blir brottsofferjouren en källa till en omfattande erfarenhetsbaserad kunskap och kompetens som en generell verksamhet inte kan uppnå genom enstaka kontakter med hbtq-personer. RFSL:s brottsofferjour fungerar i praktiken som ett kunskapscenter när det gäller våld mot hbtq-personer.

RFSL:s brottsofferjour har gått från att ha varit en ideellt bemannad jourtelefon i Stockholmsområdet, till att ha blivit en etablerad och professionell nationell jour, som inte bara ger stöd åt hbtq-personer utsatta för brott, men även till viktiga samhällsinstitutioner som polisen.

Våra undersökningar visar att det finns en oroväckande misstro gentemot polis och socialtjänst inom hbtq-gruppen, medan förtroendet för RFSL:s specialiserade brottsofferjour är högt. Antalet klientkontakter har ökat över de senaste åren. Samtidigt gör den osäkra finansieringen där bidragen söks årligen och inte är permanenta, att vi tvekar att gå ut och marknadsföra oss mer mot hbtq-gruppen. Det är djupt problematiskt att från år till år inte kunna garantera det många gånger långsiktiga stöd som krävs i kontakten med våldsutsatta hbtq-personer.

I den mediala debatten ser vi att många ofta lutar sig mot förekomsten av polisanmälningar i fråga om hatbrotten ökar eller sjunker. Ett sådant synsätt är problematiskt, i synnerhet i fråga om hbtq-personer som har ett lågt förtroende för polis och socialtjänst. Antalet polisanmälningar säger lite om den faktiska förekomsten av hatbrott och det finns fog för att tro att mörkertalen är stora.

Med den här rapporten vill vi visa hur hbtq-personers förtroende för olika samhällsinstanser ser ut, hur RFSL:s brottsofferjour arbetar och uppfattas, men även beskriva vilka åtgärder vi ser är nödvändiga i arbetet mot hatbrott, hedersrelaterad våld och partnervåld i stort.

Ulrika Westerlund
Förbundsordförande

Christian Antoni Möllerop
Vice förbundsordförande

Innehållsförteckning

Sammanfattning	7
Kapitel 1: Introduktion.....	8
Kapitel 2: Hbtq-personer som brottsoffer.....	9
2.1 Typer av våld mot hbtq-personer.....	9
2.1.1 Hatbrott.....	10
2.1.2 Partnervåld.....	10
2.1.3 Våld med hedersnormer som motiv	10
2.1.4 Sexuellt våld	11
Kapitel 3: Hbtq-personers förtroende för olika samhällsinstanser.....	12
3.1 Misstro och osäkerhet kring bemötande av hbtq-personer	13
3.2 RFSL:s brottsofferjour är ett viktigt stöd vid homo-, bi- och transfoba hatbrott	14
3.3 RFSL:s brottsofferjour är ett viktigt stöd vid partnervåld	15
3.4 RFSL:s brottsofferjour är det viktigaste professionella stödet vid våld från familj eller släkt ..	16
3.5 Hälften av hbtq-gruppen känner till RFSL:s brottsofferjour	17
3.6 Hbtq-personers inställning till brottsofferjouren	19
3.7 Insatser för att öka kännedomen om RFSL:s brottsofferjour	21
Kapitel 4: RFSL:s brottsofferjour.....	22
4.1 Stöd till våldsutsatta hbtq-personer	22
4.2 Rådgivning till professionella	22
4.3 Utbildning.....	22
4.4 Samverkan	23
4.5 Opinionsbildning	23
4.6 Remissinstans.....	23
4.5 Verksamheten i siffror.....	24
4.5.1 Antal stödsökande och ärenden	24
4.5.2 Demografiska uppgifter på de stödsökande	24
4.5.3 Anledning till kontakt	24
Kapitel 5: Brottsofferjourens samarbetspartners.....	25
Kapitel 6: Politiskt arbete för att öka samhällets insatser mot hatbrott, partnervåld och våld med hedersnormer som motiv	29
6.1 Hetslagstiftningen	29
6.2 Straffskärpningsregeln	30
6.3 Brottskadeersättning.....	30
6.4 Fridskränkningssbrott och kvinnofridskränkning.....	30
6.5 Sexualbrottslagstiftningen.....	31
6.6 Regleringsbrev och organisering av den svenska polisen och åklagarmyndigheten.....	31
6.7 Partnervåld i hbtq-relationer	32
6.8 Brottsförebyggande insatser – behov av handlingsplan	32
6.9 Skydd, stöd och behandling till våldsutsatta hbtq-personer.....	33
6.10 Behandling för våldsutövande hbtq-personer.....	33
Kapitel 7: Åtgärdsförslag	34
7.1 Nationella insatser	34
7.1.1 Långsiktig finansiering av RFSL:s brottsofferjour	34
7.1.2 Handlingsplan mot hatbrott, hedersrelaterade brott och partnervåld.....	34
7.1.3 Forskning	34

7.2 Ändringar i lagstiftningen	34
7.3 Myndighetsutövning	34
7.3.1 Tydliga uppdrag på hatbrottsområdet till den nya polismyndigheten.....	34
7.3.2 Polis, socialtjänst och rättsväsende måste ta ansvar för att hbtq-personers förtroende ska öka	35
7.3.3 Kompetens hos polis, socialtjänst och rättsväsende bör utredas	35
7.3.4 Samordningen mellan polis, socialtjänst och vården bör stärkas	35
7.3.5 Stödet till våldsutsatta hbtq-personer måste stärkas	35
7.3.6 Behandling för våldsutövande hbtq-personer och personer dömda för hatbrott, Under denna hamnar följande åtgärdsförslag:	35
RFSL menar att kommunerna måste utveckla behandlingsprogram för våldsutövande hbtq-personer. RFSL anser att Kriminalvården ska erbjuda behandlingsprogram för hbtq-personer dömda för brott mot sin partner. Uppföljning av det nya individuella behandlingsprogrammet bör följas upp med avseende på hur detta har implementerats, samt genom utvärdering av om metoden kommer hbtq-personer tillgodo och är verksam i praktiken. RFSL anser att behandling för personer dömda för hatbrott ska utarbetas, för att säkerställa återfallsprevention som inriktar sig också på det specifika motiv som kan ha funnits.....	35
Kapitel 8: Rekommenderad litteratur.....	36

Sammanfattning

- Den heteronormativa omgivningen påverkar hbtq-personers möjlighet att söka hjälp, det finns även en misstro mot polis, socialtjänst och åklagare och även många exempel på okunnig och felaktig hantering av brottsoffer som är hbtq-personer. När det förekommer negativa och fördomsfulla attityder inom rättsväsendet gentemot hbtq-personer innebär det en ytterligare kränkning av brottsoffret, s k sekundär viktisering.
- I de mätningar som RFSL genomfört säger ca 50-60 procent av hbtq-personer att de har ett lågt förtroende för polis, socialtjänst och åklagare eller är osäkra på om de här samhällsinstanserna har ett gott bemötande av hbtq-personer
- RFSL:s brottsofferjour är unik genom att det är den instans i Sverige som möter det största antalet våldsutsatta hbtq-personer, och kan därmed sägas ha den mest omfattande klientbaserade kompetensen.
- Sammanlagt under perioden januari 2012 till mars 2013 har RFSL:s brottsofferjour haft direktkontakt med 241 klienter och genomfört 979 registrerade stödåtgärder/kontakttillfällen.
- Brottsofferjouren är inte bara viktig för våldsutsatta brottsoffer utan också fungerar som ett nationellt kunskapscentrum kring våld, hot och trakasserier mot hbtq-personer.

RFSL menar att det behöver säkerställas att våld i hbtq-relationer fångas upp i rättssystemet och betraktas och behandlas som lika allvarligt som mäns våld mot kvinnor i heterosexuella relationer.

- Det råder okunskap och brist på erfarenhet att hantera hbtq-personer som brottsoffer och det händer att samhället signalerar att brott mot hbtq-personer är mindre allvarliga, genom att till exempel polisen inte åläggs att prioritera hatbrott.
- RFSL anser att det behövs en enhetlig lagstiftning som utgår ifrån diskrimineringslagens diskrimineringsgrunder. RFSL kräver därför att:
  - transpersoner inkluderas i hetslagstiftningen
  - förtal och ärekränkning inkluderas i brottskadelagen
  - könsidentitet och könsuttryck skrivs ut i straffskärpningsregeln
  - samlag som jämförelsesnorm vid våldtäktsbrott bör avlägsnas
  - brottet kvinnofridskränkning och brottet fridskränkning blir föremål för en särskild utvärdering med fokus på om fridskränkingsbrott i relationer behandlas lika allvarligt oavsett om brottet begåtts i olikkönad eller samkönad relation
- RFSL anser att polisen borde etablera lokala hatbrottsgrupper efter modell från Stockholm, och att det finns sådana hatbrottsgrupper i alla större städer i Sverige.
- RFSL:s brottsofferjour finansieras idag genom olika projektbidrag. Den osäkra finansieringen som bara löper över ett år begränsar brottsofferjourens möjligheter att tänka långsiktigt och jobba systematiskt med hbtq-personers utsatthet för brott över en längre tid.
- Det finns ett bristande samhällsfokus på det förebyggande perspektivet, hur samhället systematiskt skall jobba brett för att förebygga kriminalitet.
- RFSL kräver också att regeringen tydligt skriver in att hatbrott som prioriterat i den nya polismyndighetens instruktion, samt att regeringen följer upp detta med tydliga och regelbundna uppdrag i myndighetens regleringsbrev.
- Kompetensen om hbtq-personers utsatthet inom polis, socialtjänst och rättsväsendet måste öka.

Kapitel 1: Introduktion

Rapporten omfattar fem övergripande områden:

I **kapitel 2** beskrivs hur *brottsoffer som också är hbtq-personer* kan sägas vara i en särskilt utsatt position och att det finns behov av särskild kompetens och stöd i kontakt med polis, socialtjänst, advokater, vård etc

RFSL har genomfört fem nationella *kunskaps- och attitydundersökningar* mellan 2008-2013 där vi kartlagt hbtq-personers behov av råd och stöd, förtroende för olika typer av samhällsinstanser vad gäller bemötande samt vart man skulle vända sig vid olika typer av våld, hot och trakasserier. Ett urval av materialet finns samlat i **kapitel 3**.

I **kapitel 4**, beskrivs den verksamhet som *RFSL:s brottsofferjour* bedriver idag, där man förutom att stötta brottsoffer även bedriver utbildningsverksamhet med de yrkesverksamma som kommer i kontakt med brottsoffer, fungerar som rådgivning till dessa instanser och anlitas i referensgrupper och dylikt. RFSL arbetar även opinionsbildande gentemot myndigheter och politiker.

RFSL har även bitt några *samarbetspartners* från bland annat myndigheter, polis, kvinnojourer, advokatbyråer att berätta om varför de anser är styrkorna med en hbtq-anpassad brottsofferjour, vilket redovisas i **kapitel 5**. RFSL:s brottsofferjour beskrivs både som en unik, viktig och oumbärlig resurs för brottsoffren och som ett kunskapscentra för de aktörer som jobbar med våldsutsatta.

I **kapitel 6** sammanfattas *RFSL:s politik* på området och i **kapitel 7** presenteras RFSL:s *övergripande åtgärdsförslag*.

Kapitel 2: Hbtq-personer som brottsoffer

Det finns ett antal faktorer som samverkar och gör det svårare för hbtq-personer att få det samhällsstöd som man har lagstadgad rätt till när man är utsatt för våld, hot eller trakasserier.

Den heteronormativa omgivningen påverkar hbtq-personers möjlighet att söka hjälp, det finns även en misstro mot polis, socialtjänst och åklagare och även många exempel på okunnig och felaktig hantering av brottsoffer som är hbtq-personer. När det förekommer negativa och fördomsfulla attityder inom rättsväsendet gentemot hbtq-personer innebär det en ytterligare kränkning av brottsoffret, s k sekundär viktimering.

Hbtq-personer som är utsatta för olika typer av våld kan ofta ha behov av stöd och hjälp. Känslor av skam, så kallad internaliserad homo-, bi- och transfobi och normalisering av hot, våld och trakasserier, kan göra det svårt för den brottsutsatte att själv se sig vara utsatt för något som samhället ser som brottsligt. Att sedan vända sig till polis eller socialtjänst, göra en polisanmälan och gå igenom en rättsprocess är för många tungt och svårt.

De här faktorerna är vanliga bland brottsoffer överlag, men kan förstärkas om den brottsutsattes sexuella läggning, könsidentitet och könsuttryck inte accepteras av omgivningen eller det helt enkelt finns en rädsla och osäkerhet hur detta kommer att påverka en eventuell rättsprocess.

Könstillhörigheten hos den som utövar våld och den som utsätts för våld har generellt betydelse både för hur omgivningen uppfattar våldet. Heteronormativa föreställningar spelar in vad gäller benägenheten hos den drabbade att anmäla till polisen och att söka hjälp. Detta på grund av att det saknas såväl forskning, fullständigt lagligt skydd, verksamheter och fullgott bemötande gentemot den som bryter mot normen.

Vidare finns även en utbredd misstro och osäkerhet bland hbtq-personer om samhällsinstanser som Polisen eller Socialtjänsten har ett professionellt bemötande av homo-, bisexuella eller transpersoner som utsatts för våld hot och trakasserier.

- I de mätningar som RFSL genomfört säger ca 50-60 procent av hbtq-personer att de har ett lågt förtroende för polis, socialtjänst och åklagare eller är osäkra på om de här samhällsinstanserna har ett gott bemötande av hbtq-personer

Detta bidrar till att behovet av hjälp och stöd till brottsoffer kan se annorlunda ut jämfört med om den brottsutsattes sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck inte haft någon betydelse.

En tredje faktor som gör det svårare för våldsutsatta hbtq-personer att få rätt stöd och att fullfölja en rättsprocess är att samhällsinstanser och enskilda tjänstepersoner som har till uppdrag att hjälpa brottsoffer inte sällan har bristande färdigheter i att bemöta hbtq-personer.

Det kan röra sig allt från att brottsoffer tvingats svara på irrelevanta frågor och förklara sin livssituation, till heteronormativt och/eller homo- bi- eller transfobiskt bemötande eller till exempel domar som utgår från att vissa transpersoner inte kan utsättas för våldtäktsförsök.

2.1 Typer av våld mot hbtq-personer

Här följer en kort beskrivning av det våld som är i fokus för RFSL:s arbete. Det är indelat i kategorierna hatbrott, partnervåld, våld med hedersnormer som motiv samt sexuellt våld. Dessa kategorier är givetvis integrerade i varandra. Sexuellt våld kan vara ett inslag i samtliga övriga kategorier, hatbrott kan också utövas av en partner exempelvis genom transfobiska kränkningar och våld motiverat av hedersnormer kan också betraktas som en form av hatbrott. I människors liv och i de möten med brottsoffer inom ramen för RFSL:s brottsofferjour, tydliggörs också det självklara behovet av ett helhetsperspektiv.

Flertal personer bär på inte bara en specifik upplevelse av utsatthet, utan kan också ha en historia av utsatthet för våld i andra sammanhang än det den i första hand söker stöd för. Det spelar roll för exempelvis behovet av bearbetande samtal kring upplevelser som inte tidigare fångats upp, den aktuella psykiska hälsan/ohälsan och tro/misstro i förhållande till omgivningens stöd och olika myndigheters bemötande. Hbtq-personers upplevelser av våld oavsett typ, påverkas av heteronormativa strukturer i samhället; strukturer som också återspeglas i respons på våld.

2.1.1 Hatbrott

Ett samhälle präglat av heteronormativa värderingar försämrar hbtq-personers rättstrygghet. De brott som gärningspersoner begår på grund av hat mot eller fördomar om andras sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck är inte bara en kränkning av den individ som utsätts, utan också en faktor som påverkar livet för hbtq-personer som grupp. Den högre risken att utsättas för brott begränsar individens livsutrymme och valmöjligheter i tillvaron. Det är ett demokratiproblem och en fråga om mänskliga rättigheter.

Om ett brott begåtts med motivet att skada en persons sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck, ska det betraktas som en försvårande omständighet vid straffmätning. För sådana brott ska Brottsbalkens paragraf om straffskärpning tillämpas (Brottsbalken 29 kap. 2§ p7).

Eva Tiby, professor i kriminologi, visar i en studie av cirka 2 000 hbt-personer att ungefär hälften rapporterar att de utsatts för hatbrott i någon form. Brotten utförs i skolan, på jobbet, ute på krogen eller nattlivet eller av den brottsutsattas nära och kära. Enligt Brottsförebyggande rådets (Brå) senaste statistik inkom 5518 anmälningar med hatbrottsmotiv under 2012. Av dessa tolkades 13 % ha bi-, homo- eller heterofobiska motiv (713 st, varav 694 homofobiska) respektive 1 % (41 st) transfobiska motiv.

Det är långt ifrån alla hatbrott som anmäls till polisen och registreras som hatbrott. Mörkertalet gör att utvecklingen av hatbrott mot hbtq-personer inte går att utläsa enbart utifrån antalet polisanmälningar.

2.1.2 Partnervåld

Den erfarenhetsbaserade kunskapen om partnervåld i hbtq-relationer i Sverige har under de senaste åren ökat. 2006 publicerades den första studien i Sverige, *Väldsam lika och olika*, som slog fast att 24,9 procent av de personer som ingick i studien hade erfarenhet av våld i en nuvarande eller tidigare samkönad relation. 2007 blev också våld i samkönade relationer en del av regeringens nationella handlingsplan (*Handlingsplan för att bekämpa mäns våld mot kvinnor, hedersrelaterat våld och förtryck samt våld i samkönade relationer*. Skr 2007/08:39).

Hbtq-personer som utsätts för systematiskt våld i en relation utsätts inte sällan för specifika kränkningar som allvarligt skadar personens självkänsla med avseende på sexuell läggning och/eller könsuttryck eller könsidentitet. Det kan t ex handla om att hota att outa någons sexuella läggning eller könsidentitet, sexuella preferenser, relationer eller HIV-status eller att hota med att försvåra ens könsutredning. Hbtq-personer är, liksom cis-kvinnor (kvinnor som känner sig hemma med och identifierar sig med det kön som tilldelats dem vid födseln) i heterosexuella relationer, en strukturellt underordnad grupp i samhället som riskerar en särskild utsatthet för våld.

Enligt Ungdomsstyrelsens rapport *Hon, hen, han* (2010) har 19 procent av homo- och bisexuella 16–25-åringar utsatts för fysiskt våld av en förälder, partner eller annan närstående vuxen. Det är en dubbelt så stor andel som bland unga heterosexuella. Ungdomsstyrelsens rapport säger inget om gruppen hbtq-personer över 25 år. Det är dock mycket troligt att de som är över 25 också upplevt våld i barndom och tidigt vuxenliv.

Det är viktigt att lyfta fram att brottsoffer som är utsatta för våld, hot och trakasserier i en nära relation kan vara i en extra utsatt position då de inte sällan lever i en beroendeställning i förhållande till våldsutövaren. Nära relationer behöver inte heller innebära ett partnerförhållande utan kan givetvis också vara en äldre person som misshandlas av vuxet barn eller personer med funktionshinder som är beroende av stödpersoners insatser.

2.1.3 Våld med hedersnormer som motiv

Ibland kan hedersnormer vara ett motiv för att utsätta en hbtq-personer för brott. Liksom när det gäller hatbrott, kan det handla om allt från kränkande ord till risk för dödligt våld. När våldet är hedersrelaterat är fler personer delaktiga i och sanktionerar att någon blir utsatt för kontroll, hot och/eller våld. Heder kan beskrivas som något som måste försvaras för att en familj eller släkt ska kunna ha kvar sitt goda rykte. Det kan innebära att bli bevakad och kontrollerad, bli fråntagen sin rätt att få ha sex och relationer med vem en vill, bli tvingad att gifta sig mot sin vilja, bli utsatt för omvändelseförsök hos psykolog, läkare eller religiös ledare, bli utestängd från familjens eller släktens gemenskap och bli tvingad att leva dubbelliv.

Forskningen på området är eftersatt. 2004 kom dock en rapport på området från RFSL Rådgivningen Skåne och 2011 kom studien *Hbt & beder. En intervjustudie om unga hbt-personer som lever i familjer med bedersnormer*. Socialstyrelsen har även gett ut en rapport *Frihet och ansvar*, där inställningen till sexuell läggning hos föräldrar undersöks.

2.1.4 Sexuellt våld

Sexuellt våld handlar om att kränka någons sexuella integritet. Det kan ske inom en relation eller i en tillfällig sexuell kontakt. Det kan handla om att någon oönskat tar på ens kropp, att övertalas till att gå med på sexuella handlingar som en inte vill, att tvingas bevittna eller utföra sexuella handlingar som en inte vill, att känna smärta utan tillåtelse, att partnern/s vägrar ha säkrare sex, att tvingas posera, att tvingas leka sexuella lekar mot sin vilja eller att bli utsatt för våldtäkt. Sexuellt våld kan också användas mot hbtq-personer som förnedring eller ”straff” och utföras med hatbrottsmotiv. Exempelvis Hans Knutagård har skildrat hur ordlöshet och stark skam präglar många våldtagna mäns upplevelser av utsatthet för sexuellt våld.

Kapitel 3: Hbtq-personers förtroende för olika samhällsinstanser

RFSL har genomfört fem stycken nationella kunskaps- och attitydmätningar bland hbtq-personer. Undersökningarna har skett mellan 2008-2013 med hjälp av hbtq-communityt Qruiser samt Regnbågspanelen. Totalt sett har ca 5.000 personer deltagit i undersökningarna och resultaten har viktats för att få en jämn könsfördelning. Databearbetningen och analysen har gjorts av Red Blue Green.

Resultaten varierar något över tid men i samtliga mätningar är de viktigaste resultaten att hbtq-personer inte sällan har en stor misstro mot samhällsinstanser som jobbar med brottsoffer. Vår bedömning är denna misstro i sin tur påverkar brottsoffers vilja att kontakta till exempel polis och socialtjänst.

Vidare kan vi konstatera att många uppger att de skulle vända sig till RFSL:s brottsofferjour om de råkade ut för våld, hot eller trakasserier som kan kopplas till deras sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck.

Gruppen lyfter själv fram stora fördelar med en brottsofferjour som är anpassad för hbtq-personer där man betonar såväl förståelsen och kunskapen om området som att man antar att kompetensen också handlar om ett bra bemötande.

Hbtq-personers möjligheter att få bra hjälp begränsas något att ca hälften av de som deltagit i undersökningarna inte känner till brottsofferjouren och dess verksamhet, särskilt yngre personer har en lägre kunskap om vilka möjligheter det finns att få råd och hjälp.

RFSL har genomfört informationskampanjer mot hbtq-communityt för att öka kunskapen om brottsofferjouren och vi har sett att det finns möjligheter att på det sättet förändra medvetenheten om att det finns hjälp att få.

3.1 Misstro och osäkerhet kring bemötande av hbtq-personer

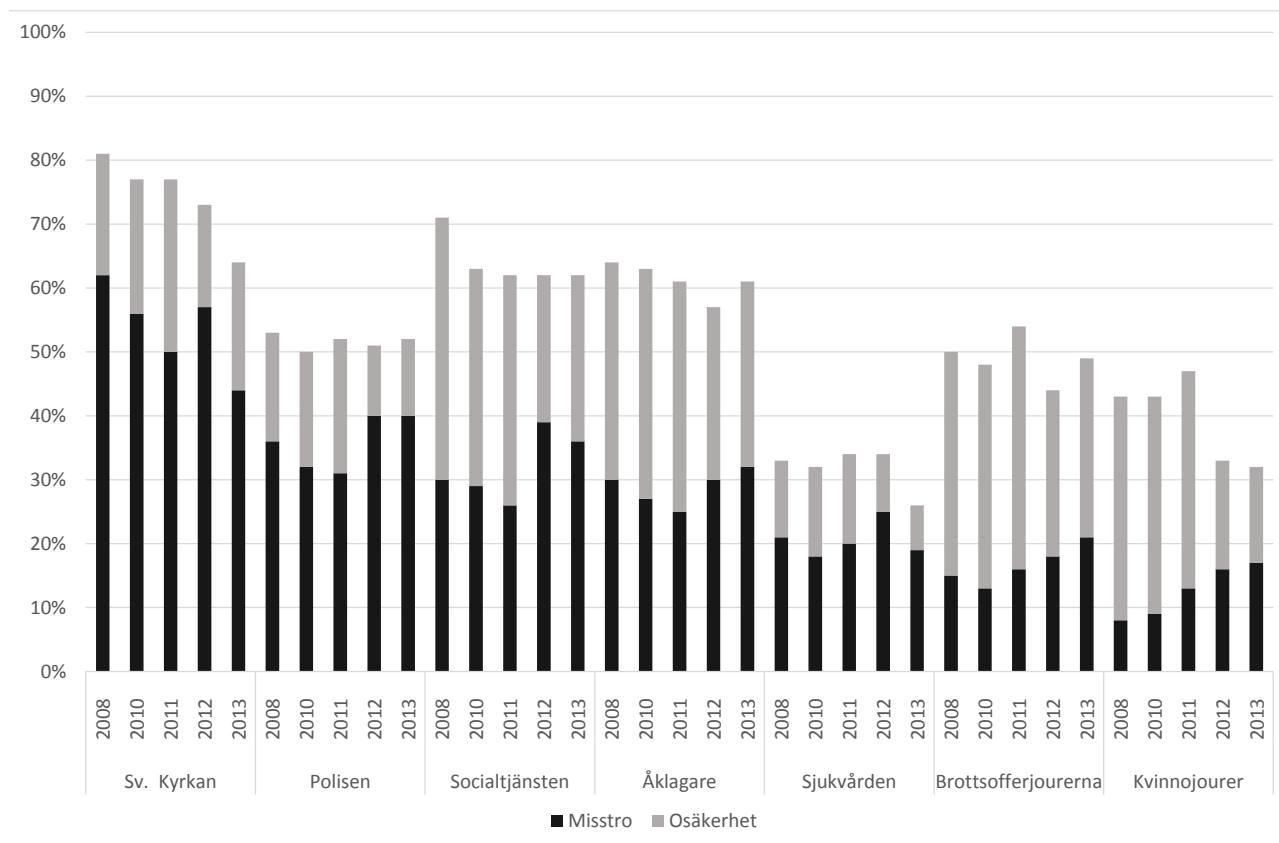
Diagrammet visar att ca 30 procent av deltagarna i undersökningarna har en misstro mot att polis, socialtjänst och åklagare har ett gott bemötande av hbtq-personer som råkat ut för våld, hot eller trakasserier. Ytterligare 20-30 procent uttrycker en osäkerhet kring om så är fallet.

Att 50-60 procent av målgruppen inte tror att de kommer få bra hjälp påverkar troligtvis viljan att anmäla brott och söka hjälp, vilket ökar behovet av en oberoende brottsofferjour med god hbtq-kunskap. Uppfattningen bland de professionella aktörer vi pratat med är att många brottsoffer troligtvis inte skulle fullfölja en rättprocess utan stöd från en brottsofferjour.

Däremot är gruppens förtroende för vården betydligt starkare än för övriga samhällsinstitutioner, vilket gör det viktigare att de brottsoffer som kommer i kontakt med läkare eller annan vårdpersonal får tillgång till information om vilken annan hjälp som finns att få.

Fråga: Hur är ditt förtroende för att följande samhällsinstitutioner har ett professionellt bemötande av homo-, bisexuella eller transpersoner som utsatts för våld, hot eller trakasserier?

Svar: sjugradig skala där skalstegen 1-3 kodats som "misstro" och svaret Vet ej kodats som osäkerhet

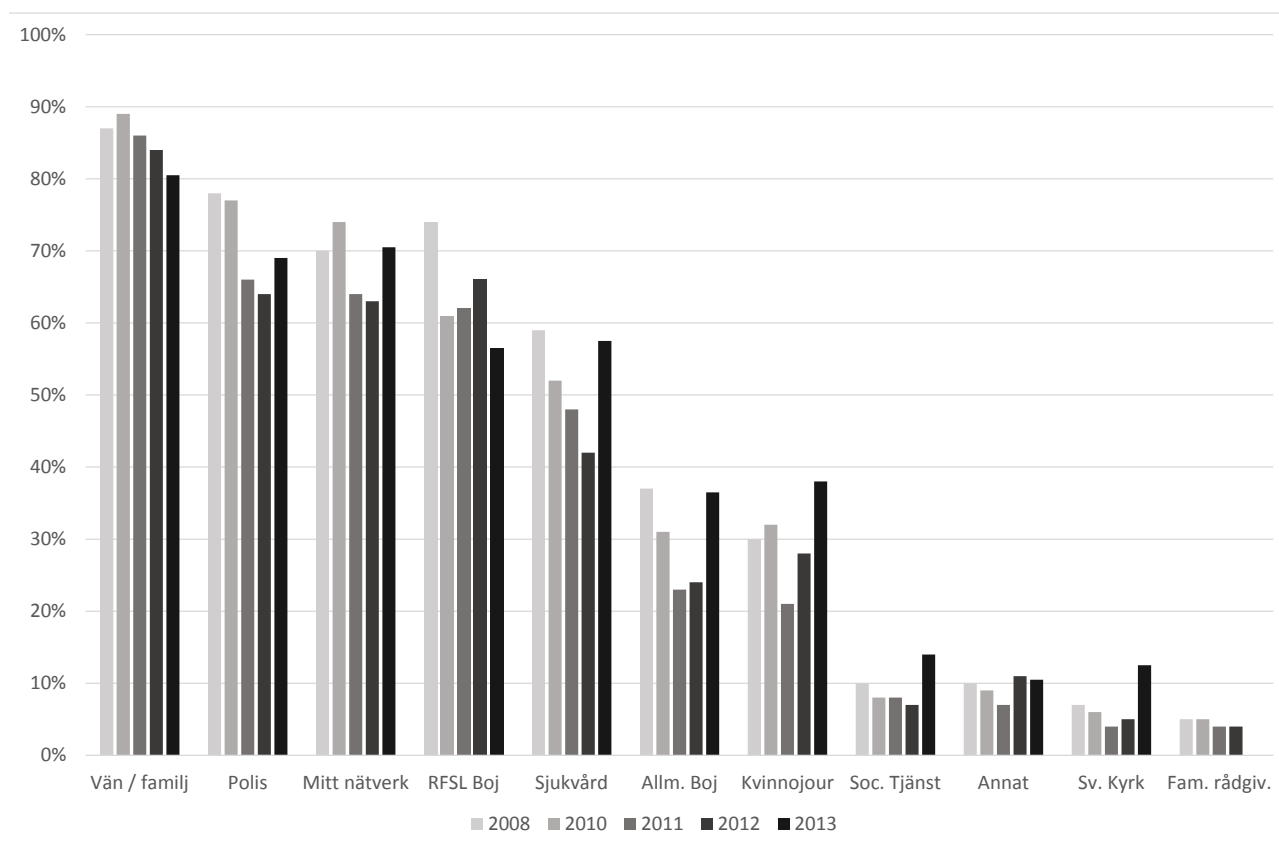

3.2 RFSL:s brottofferjour är ett viktigt stöd vid homo-, bi- och transfoba hatbrott

Diagrammet visar vart hbtq-personer skulle söka stöd och hjälp om de utsattes för homo-, bi- och transfoba hatbrott. En mycket stor andel uppger att man skulle söka stöd hos sina vänner, familj eller nätverk. Detta bottnar givetvis att människor har ett antal olika strategier för att hantera en våldsam situation och det inte är alla av dem som innebär att man kontaktar myndigheterna.

Polisen kommer upp som den professionella instans som flest skulle vända sig till vid ett hatbrott men vi kan också konstatera att misstron mot polisen påverkar vilka som säger sig gå till polisen. Av de som känner sig trygga i att Polisen har ett bra bemötande av hbtq-personer så är det ca 80 procent som säger att man troligtvis skulle vända sig dit vid ett hatbrott, att jämföra med 50 procent av de som också uttrycker en osäkerhet eller misstro mot polisens kompetens.

Efter Polisen så är RFSL:s brottofferjour den instans som flest säger sig skulle vilja vända sig till vid ett homo-, bi- eller transfobiskt hatbrott. En stor barriär mot att vända sig till jouden när ett brott sedan sker är ofta en bristande kännedom om att verksamheten finns, det är därför av vikt att informationen om jouden är tillgänglig för den som just har blivit utsatt.

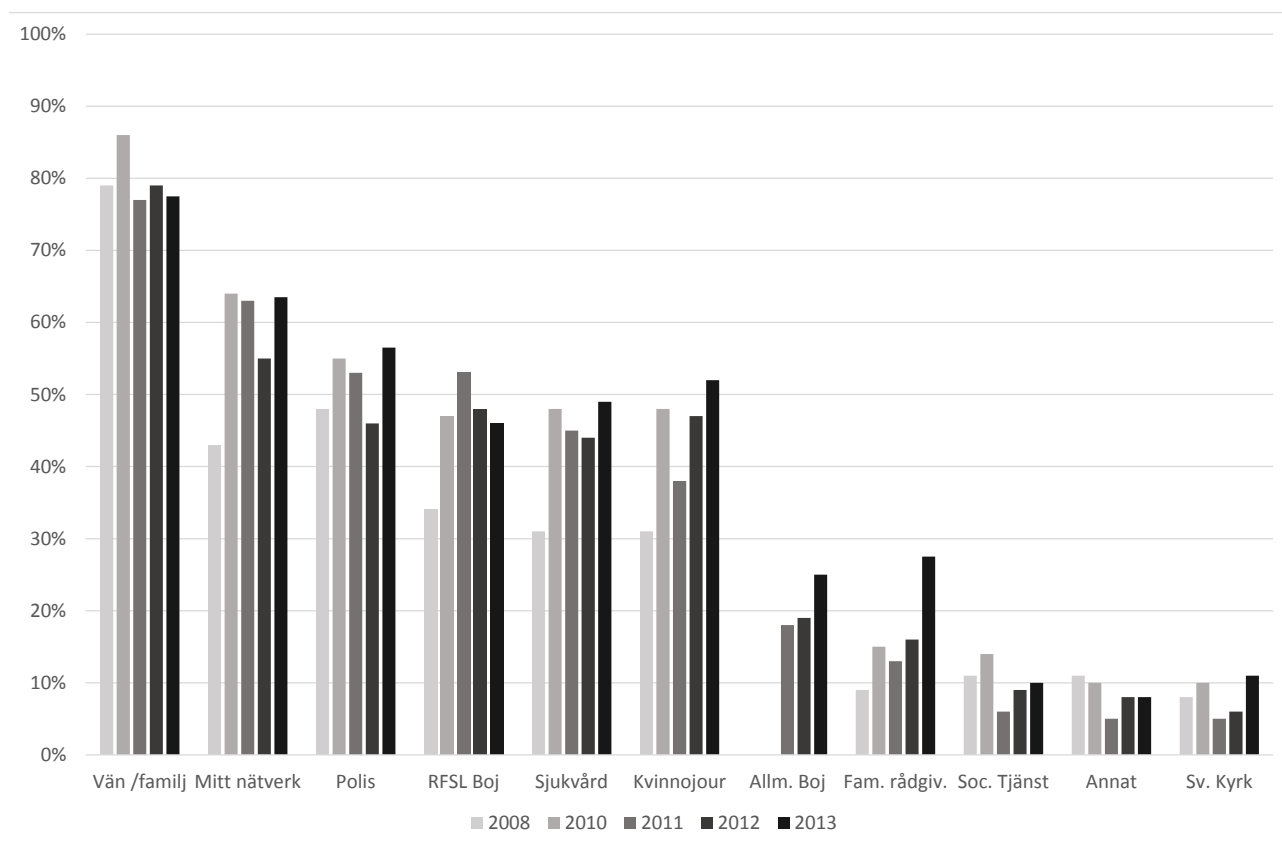

Fråga: Om du idag utsattes för ett homo-, bi- eller transfobiskt hatbrott vart skulle du troligtvis söka stöd och hjälp?

Svar: Sju gradig skala, där staplarna visar skalstegen 4-7. Värdet för RFSL:s brottsofferjour visas för de som känner till att brottsofferjouren finns

3.3 RFSL:s brottsofferjour är ett viktigt stöd vid partnervåld

Diagrammet visar vart hbtq-personer skulle söka stöd och hjälp om de utsattes våld, hot eller trakasserier i ett nära förhållande. Benägenheten att söka stöd hos Polisen är generellt lägre jämfört med hatbrott, vilket bland annat kan bero på en osäkerhet om vad en anmälan kan leda till för en själv och ens partner. Även när det kommer till brott i nära relationer kommer RFSL:s Brottsofferjour på relativt höga nivåer och vi såg att nivåerna gick upp något efter den informationskampanj som genomfördes 2010.

Fråga: Om du idag utsattes för våld, hot eller trakasserier från en partner, vart skulle du troligtvis söka stöd och hjälp?

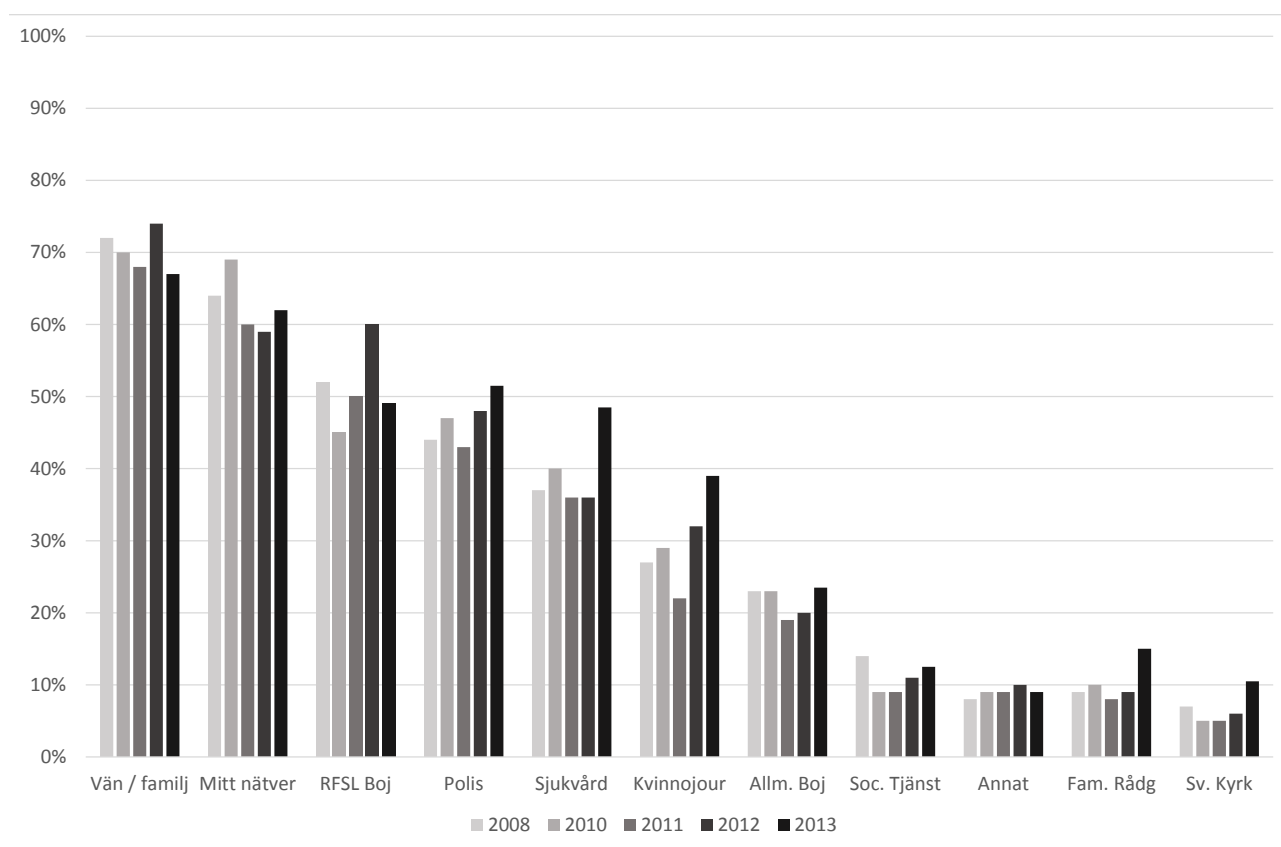
Svar: Sjugradig skala, där staplarna visar skalstegen 4-7. Värdet för RFSL:s brottsofferjour visas för de som har kännedom om verksamheten. Samtliga resultat visas för de som har en partner idag.

3.4 RFSL:s brottsofferjour är det viktigaste professionella stödet vid våld från familj eller släkt

Diagrammet visar vart hbtq-personer skulle söka stöd och hjälp om de utsattes våld, hot eller trakasserier från familj eller släkt. Detta omfattar alltså även brott som bottnar i hedersnormer och där det kan vara svårt att söka hjälp och anmäla gärningspersonerna till polisen.

Det här är det område där RFSL:s brottsofferjour genomgående har varit den professionella instans dit flest skulle vända sig vilket också visar att behovet av stöd blir allt viktigare ju mer utsatt ett brottsoffer är.

Nivåerna ökar generellt under 2013, vilket skulle kunna bero på att deltagarna i undersökningen skiljer sig från tidigare år, vi rekommenderar därför att analysen baserar sig på helhetsbilden som ges av samtliga undersökningar.

Fråga: Om du idag utsattes för våld, hot eller trakasserier från din familj eller släkt, vart skulle du troligtvis söka stöd och hjälp?

Svar: Sjugradig skala, där staplarna visar skalstegen 4-7. Värdet för RFSL:s brottsofferjour visas för de som har kännedom om verksamheten. Samtliga resultat visas för de som har familj eller släkt.

3.5 Hälften av hbtq-gruppen känner till RFSL:s brottsofferjour

Diagrammet visar andelen som säger sig känna till att RFSL har en brottsofferjour. Av de som känner till att jouten finns så är det en betydligt större andel som uppger att de skulle vända sig dit om de blev utsatta för hatbrott, partnervåld eller våld, hot och trakasserier från släkt och familj.

Att hälften av hbtq-gruppen inte känner till att brottsofferjouten finns är alltså en flaskhals mot att brottsoffer ska kunna få den hjälp som man har rätt till och bredare kunskap om att verksamheten finns skulle troligtvis leda till att fler brottsoffer söker kontakt.

Under 2013 sjunker nivåerna efter att ha legat konstant under många år. Under detta år har också brottsofferjouten dragit ned på annonseringen mot hbtq-gruppen och det är troligt att denna minskade synlighet fått konsekvenser för kunskapen om brottsofferjouten.

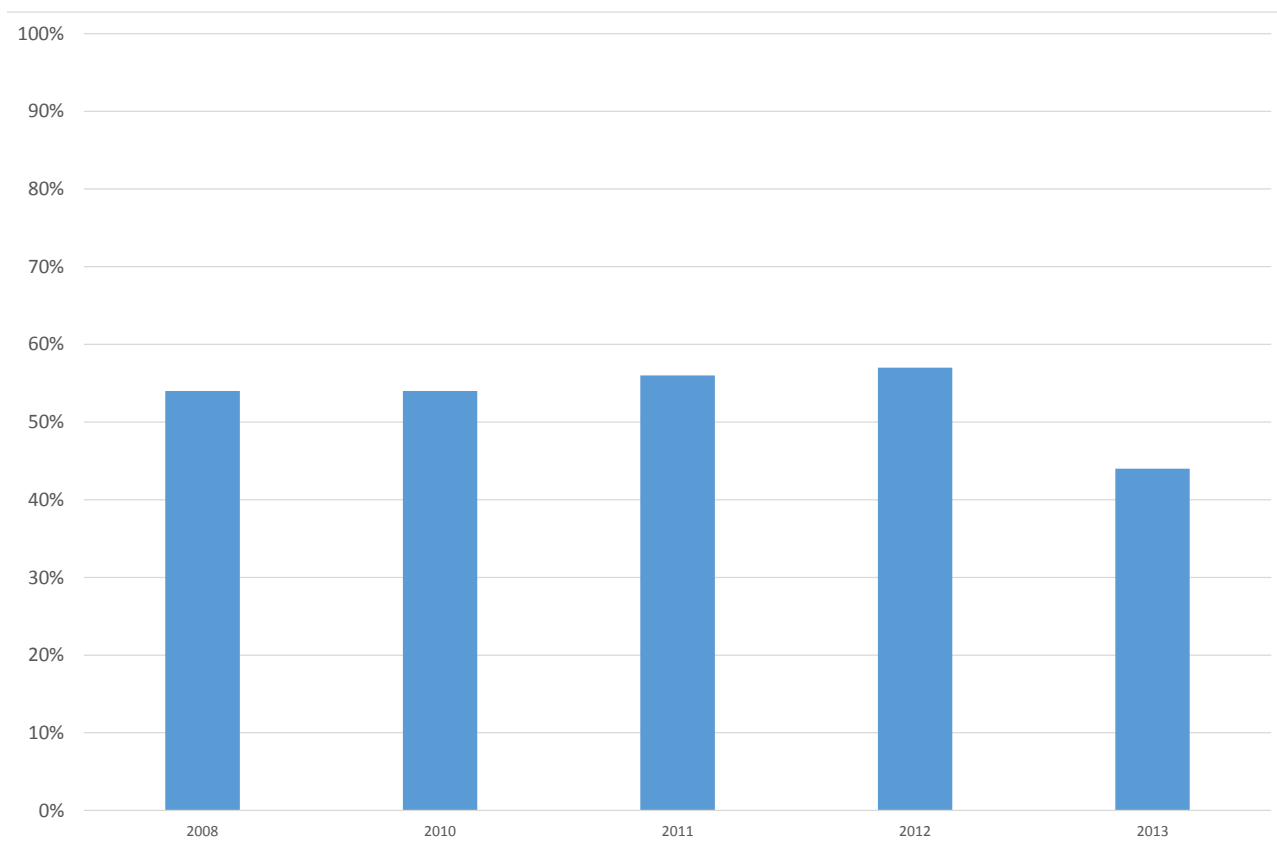
”Man slipper förklara sin situation som minoritet i ett redan utsatt läge och vet att man blir respekterad”

”Mer förståelse om det handlar om hbt”

”Absolut nödvändigt att få prata med någon som förstår och få känna sig trygg med att inte bli bemött med konstiga fördomar eller så.”

”Om man blivit utsatt för våld kan bemötandet av personalen vara otroligt viktigt för att känna sig trygg. Om inte vanliga brottsofferjouten kan ha ett hbtq-tänk kan en separat linje behövas.”

”Förhoppningsvis är de mer på vår sida”

Fråga: Känner du till att RFSL har en brottsofferjour?

Svar: Sjugradig skala, där staplarna visar skalstegen 4-7. Värdet för RFSL:s brottsofferjour visas för de som har kännedom om verksamheten. Samtliga resultat visas för de som har familj eller släkt.

3.6 Hbtq-personers inställning till brottsofferjouren

Överlag så anser gruppen att det finns tydliga fördelar med en brottsofferjour för hbtq-personer. Anledningarna till att man gör denna bedömning kan grovt kategoriseras i två stycken huvudområden:

Kunskap om hbtq - RFSL:s brottsofferjour tros ha en god förståelse för hbtq-personers livssituation och att de är insatta i den problematik som kan uppstå för hbtq-personer som utsätts för brott.

Gott bemötande – Deltagarna i undersökningen förutsätter att en brottsofferjour med hbtq-kunskap också har goda kunskap om och praktiska färdigheter att möta utsatta personer på ett bra sätt.

När fördelarna med den här typen av verksamhet lyfts fram på ett så tydligt sätt av gruppen, så är det troligt att verksamheter som inte har en uttalad hbtq-inriktning inte förutsätts ha samma kunskap och goda bemötande. Det bidrar troligtvis till en osäkerhet och misstro mot att vända sig till dem när man behöver hjälp som brottsoffer.

Dessa resultat måste också kopplas till att många verksamheter har brister i kunskap och bemötande av hbtq-personer. För ett ökat förtroende behöver verksamheterna i många fall förbättras.

Citaten nedan är ett par exempel på vad hbtq-personer skriver när de ombeds berätta om vilka fördelar som de ser med en brottsofferjour för hbtq-personer :

3.7 Insatser för att öka kännedomen om RFSL:s brottsofferjour

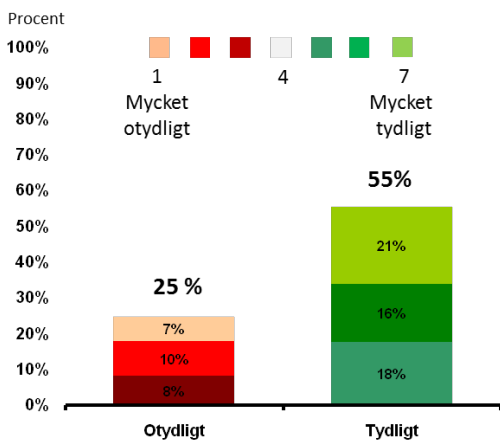
RFSL:s brottsofferjour jobbar med ett antal olika aktiviteter för att nå och påverka hbtq-personer till att söka stöd och hjälp när man råkar illa ut. Exempel på detta är kontinuerlig annonsering i hbtq-media, deltagande på Pride-firanden runt om i Sverige eller informationsträffar på ungdomsläger.

Under sommaren 2010 genomfördes en informationskampanj i samband med Stockholm Pride för att öka medvetenheten om brott i nära relationer och visa vart man kan vända sig för att få professionellt stöd och någon att tala med. Resultaten bearbetades och sammanställdes av Blue Carrot. (dåvarande NMA)

Utvärderingen av kampanjen gjordes med en internet-enkät via communityt Qruiser. Diagrammet nedan visar att ungefär hälften av respondenterna ansåg att budskapet var tydligt och på en följdfråga om vad de trodde att budskapet var så var det tydligt att de flesta förstått att det finns hjälp att få (vilket illustreras med ordmolnet)

Tydligt budskap

Kapitel 4: RFSL:s brottsofferjour

RFSL:s brottsofferjour är en del av förbundets nationella verksamhet och arbetar inom tre områden– stöd till våldsutsatta hbtq-personer, utbildning kring våld och hbtq samt opinionsbildande arbete. I kapitlet presenteras RFSL:s brottsofferjourns arbete.

Jouren startade 1998 och har sedan 2008 i huvudsak finansierats av medel från Socialstyrelsen. Dessa medel instiftades specifikt för att möjliggöra stöd till hbtq-personer utsatta för våld i nära relation. RFSL:s brottsofferjour söker även årligen verksamhetsmedel från Brottsoffermyndigheten för arbetet mot hatbrott.

RFSL:s brottsofferjour är unik genom att det är den instans i Sverige som möter det största antalet våldsutsatta hbtq-personer, och kan därmed sägas ha den mest omfattande klientbaserade kompetensen. RFSL:s brottsofferjour har under hela tiden haft minst två anställda personer med specialistkompetens. För att säkra en hög kvalitet i arbetet, har personalen regelbunden handledning med handledarutbildad psykoterapeut samt genomför kontinuerlig kompetensutveckling. Vi utbyter också kunskap med andra aktörer utanför Sverige, har ingått i samverkan med och utbildat oss t ex inom ramen för olika EU-projekt.

4.1 Stöd till våldsutsatta hbtq-personer

Det stöd vi arbetar med gäller framför allt hatbrott dvs brott med motiv att kränka personen utifrån dennes sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck, kollektivt våld motiverat av hedersnormer, partnervåld samt våldtäkt och sexuella övergrepp.

Stöd och bearbetning för våldsutsatta hbtq-personer sker framför allt via

- telefon 020- 34 13 16
- mail boj@rfs.se
- individuella stödsamtal i mottagningsrum på RFSL, Sveavägen 59, Stockholm
- information och chattstöd via ungdomssidan aldrigokej.se

RFSL:s brottsofferjour ger också praktisk hjälp i form av förmedling av målsägandebiträde, hjälp vid polisanmälan, intyg för skadestånd, stöd vid ev. rättegång, tips om andra stödkontakter inom landstinget, socialtjänsten, andra ideella organisationer, advokater och terapeuter.

Sedan 2009 drivs ett skyddat boende med två platser på hemlig adress i Stockholmsområdet

Brottsofferjouren ger även stöd till RFSL:s avdelningar i form av direkt stöd vid utsatthet, men även utbildningar, deltagande på ungdomsaktiviteter etc. för att öka handlingsberedskapen, informera om vilka rättigheter man har som brottsoffer och vilka möjligheter det finns att få hjälp när man är utsatt för våld.

4.2 Rådgivning till professionella

Andra professionella nyttjar regelbundet RFSL:s brottsofferjour för konsultation i klientärenden. Det kan handla om andra professionella stödpersoner inom RFSL, socialsekreterare från olika delar av landet, personal på kvinnojourer och brottsofferjourer, diakoner från Svenska kyrkan, skolkuratorer m.fl.

4.3 Utbildning

RFSL har en gedigen erfarenhet av utbildningsverksamhet och erbjuder hbt-certifiering, vilket ger en verksamhet möjlighet att på ett mer gediget och processinriktat sätt arbeta med normförändring i både personalgrupp och gentemot klienter/patienter/elever osv. I dessa förekommer alltid en grundinformation om våld mot hbtq-personer, och i flertal fall deltar RFSL:s brottsofferjour med fördjupning på våldsområdet.

RFSL:s brottsofferjour har i flertal år utbildat tjej-, kvinno-, brottsoffer- och HOPP-jourer över hela landet, genom god samverkan med SKR och BOJ (samt tidigare även Roks och HOPP). Socialtjänst, kvinnofridsteam, polis, polishögskolan, uppdragsutbildningar på universitetsnivå är exempel andra regelbundet förekommande aktörer som anlitat RFSL för utbildning.

Brottsofferjouren har även nära samarbete med Stockholmspolisens hatbrottsgrupp, jurister, kvinnojourer, brottsofferjourer mm med syfte att bidra till bättre bemötande och ökade kunskaper för och om vår målgrupp.

4.4 Samverkan

RFSL:s brottsofferjour har nära till samverkan med RFSL:s avdelningar, RFSL Ungdom, KIM och FPES, samt de kuratorer och flykting- och asylhandläggare som finns inom RFSL. Vi samarbetar också regelbundet med t ex lokala brottsoffer-, tjej- och kvinnojourer, Stockholmspolisens hatbrottsgrupp, diskrimineringsbyråer och specifika advokater. Brottssofferjouren har kontakt med hbt-certifierade verksamheter och andra med kompetens på området.

Brottssofferjouren ingår i nationell samverkan med Brottssofferjourernas riksförbund (BOJ), Sveriges kvinno- och tjejjourers riksförbund (SKR), projekt Nätvaro/Diskrimineringsbyrån i Uppsala och Brottsoffermyndigheten. Jouren har även kontakter med andra organisationer i Europa, delvis tack vare tidigare EU-projekt som vi medverkat i.

RFSL:s brottsofferjour och Utväg Skaraborg tog 2012 initiativ till att starta ett nationellt nätverk för metodutveckling, samverkan, utbyte av erfarenheter och kunskap inom området hbtq-personer utsatta för partnervåld. Nätverket består av specifika verksamheter i hela landet som har en god kunskap, drivit specifika projekt och arbetar aktivt med stöd till hbtq-personer utsatta för partnervåld.

4.5 Opinionsbildning

RFSL bedriver ett kontinuerligt påverkansarbete för hbtq-personer som utsätts för brott ska ha samma möjligheter som alla andra att erhålla skydd och professionellt brottsofferstöd.

RFSL:s brottsofferjour medverkar i detta arbete bl.a. genom att vara synliga på Pride-festivaler, i brottsoffersammanhang, medlem i flera nätverk om våld

4.6 Remissinstans

RFSL är remissinstans gentemot flertal myndigheter och politiska organ. RFSL:s brottsofferjour medverkar i detta arbete och är ofta representerade i olika typer av referensgrupper kring våld i nära relationer. RFSL: politiska arbete i dessa frågor presenteras senare i denna rapport.

4.5 Verksamheten i siffror

4.5.1 Antal stödsökande och ärenden

Sammanlagt under perioden januari 2012 till mars 2013 har brottsofferjouren haft direktkontakt med 241 klienter och genomfört 979 registrerade stödåtgärder/kontakttillfällen.

Utöver detta har jouren 34 gånger under samma period blivit kontaktade av andra professionella som i sitt yrke velat diskutera ett ärende med oss. Detta kan vara t.ex. från RFSL avdelningar, RFSLs kuratorer, socialtjänst, skolkuratorer, ungdomsmottagningar, svenska kyrkan och polisen.

Förutom dessa direkta kontakter med de stödsökande utför vi en mängd stödåtgärder för deras räkning som vi inte statistikför. T.ex. samtal till myndigheter, andra stödinstitutioner, jurister, polisen mfl.

Under 2012 har tre personer bott sammanlagt 441 boendedygn i det skyddade boendet. Jouren har erbjudit skyddat boende till ytterligare 8 personer som av olika anledningar inte antagit erbjudandet. Det skyddade boendet är till stor hjälp för de som är i behov av detta stöd och med mer resurser skulle det vara möjligt att tillhandahålla boendet till fler. Detta är det enda skyddade boendet som är specialiserade på hbtq-gruppen.

4.5.2 Demografiska uppgifter på de stödsökande

Nedanstående tal är baserade på vad de stödsökande själva har uppgett till Brottsofferjouren.

Åldersfördelning på de stödsökande:

< 20år:	10%
20 – 35år:	33%
36 – 50år:	20%
> 50år:	4%
Okänd ålder:	33%

Av de som kontaktar jouren så identifierar sig ca 40% som kvinnor och 40% som män. Uppskattningsvis 13% kan räknas in under paraplybegreppet transpersoner.

Brottsofferjouren möter klienter från hela Sverige. Knappt hälften av de stödsökande bor i storstadsregioner (Sthlm, Gbg, Malmö) och ca en tredjedel av klienterna bor i övriga Sverige.

Av jourens klienter har uppskattningsvis 18% utomeuropeiskt ursprung.

4.5.3 Anledning till kontakt

I många fall har de personer som söker stöd varit utsatta för flera sorters våld och brott. T.ex. en kombination av sexualbrott och hatbrott med transfobiskt motiv.

Den vanligaste huvudorsaken till att kontakta brottsofferjouren anses vara hatbrott, partnervåld, våld motiverat av hedersnormer och sexualbrott. Men även frågor som rör asyl, psykisk ohälsa, diskriminering osv förekommer.

18% av jourens klienter har (för jouren) uttalat att de har suicidtankar/gjort suicidförsök.

Kapitel 5: Brottsofferjourens samarbetspartners

RFSL:s brottsofferjour har tät kontakt med andra yrkesverksamma som har i uppdrag att möta och stötta personer som är utsatta för våld, hot eller trakasserier. Vi gick ut med en förfrågan om vilken funktion de anser att RFSL:s brottsofferjour har och vad som är våra fördelar.

Sammanfattningsvis är några teman återkommande i våra samarbetspartners svar på vilken funktion de anser att RFSL:s brottsofferjour har och vad som är våra fördelar.

- RFSL:s brottsofferjour ses som en kunnig och professionell aktör
- Kombinationen av att arbeta med såväl med våld som hbtq-frågor gör verksamheten unik.
- Många brottsoffer skulle inte fullfölja en rättsprocess utan stöd från brottsofferjouren
- Rådgivning till polis, andra brottsofferjourer osv bedöms som viktigt
- Verksamheten präglas av engagemang och serviceanda

Den bild som tonar fram är att brottsofferjouren inte bara är viktigt för brottsoffer utan också fungerar som ett nationellt kunskapscentrum kring våld, hot och trakasserier mot hbtq-personer.

Citaten nedan kommer från aktörer som samarbetar med RFSL:s brottsofferjour

Hatbrottsgruppen i Malmö startade upp i november 2012 och under den korta tid vi verkat har vi kommit i kontakt med RFSL:s brottsofferjour. I skarpt läge har vi kontaktat brottsofferjouren och fått mycket bra hjälp. Det är viktigt att polisen kan vända sig till RFSL:s brottsofferjour där kompetensen är hög och servicen god.

Thomas Bull, Polisens hatbrottsgrupp Malmö

RFSL:s brottsofferjour har en kunskap om HBTQ-personer utsatthet och villkor som andra brottsofferjourer inte har. De har aktivt sökt ett samarbete med oss på hatbrottsgruppen och vi ser dem som en stor resurs som vi kan hänvisa brottsoffer till.

Vi uppskattar att de kan närvara vid förhör och att de ofta har en nära kontakt med målsäganden. Genom vårt samarbete har kompetensen om HBTQ-frågor ökat i vår polismyndighet.

Jessica Ek, Polisens hatbrottsgrupp, Stockholm City

RFSL:s brottsofferjourns arbete präglas av ett engagemang som jag inte stött på någon annanstans i mitt arbete som målsägandebiträde. Medarbetarna brinner för sina uppdrag och mina klienter ger alltid uttryck för vilken oerhört stor betydelse RFSL:s brottsofferjourns arbete har för att de ska kunna hantera situationen att ha blivit utsatt för våld eller hot.

Detta särskilt eftersom de av jouren bemöts med en total förståelse för deras sexuella läggning eller könsidentitet. RFSL:s brottsofferjour utmärker sig dessutom genom att ta ett ansvar för den våldutsattes behov av stöd och hjälp genom hela den process som en polisanmälan kan medföra.

Jag är övertygad om att det utan jourens arbete så skulle ett stort antal våldutsatta HBTQ-personer inte finna viljan, styrkan och modet som krävs för att genomgå en rättsprocess. För mig som ” är RFSL:s brottsofferjourns arbete oersättligt.

Kristofer Stahre, Advokat, Advokatfirman Althin

RFSL:s brottsofferjour utgör ett livsviktigt komplement och alternativ till SKR:s kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer. Det är av yttersta vikt att hbtq-personer utsatta för våld kan vända sig till både specialiserade verksamheter och till kvinnojourer, tjejjourer och ungdomsjourer med en bredare målgrupp. Inom SKR:s medlemsjourer finns idag varierad kompetens och erfarenhet av att möta hbtq-personer, från organisationer med hög medvetenhet och/eller viss specialiserad verksamhet till de som behöver bli mer inkluderande. RFSL:s brottsofferjour är en ovärderlig samarbetspart i SKR:s jourers strävan att bli bättre på att nå och möta våldsutsatta hbtq-personer.

Det behövs fler specialiserade verksamheter, en variation av aktörer och större öppenhet generellt för att verkligen skapa ett tryggt och säkert samhälle för alla. I den utvecklingen är det av särskild vikt att just RFSL, med sin långa erfarenhet och unika position inom stora delar av hbtq-gruppen, har möjlighet att driva en brottsofferjour som når hbtq-personer utsatta för våld i nära relationer.

Lotta Sonemalm, Förbundssekreterare, Sveriges Kvinno- och Tjejjourers Riksförbund (SKR)

Enligt min erfarenhet fyller RFSL:s brottsofferjour en mycket viktig funktion för hbtq-personer som utsatts för brott eftersom både traditionella brottsofferjourer och andra stödorganisationer, generellt sett, saknar kunskap om de särskilda problem, behov och reaktioner som kan uppstå. RFSL:s brottsofferjour har därmed en viktig roll i arbetet med att såväl stödja de drabbade som att samla in och förmedla erfarenheter för denna typ av brottslighet till andra aktörer i samhället.

Magnus Lindgren, Generalsekreterare, Stiftelsen Tryggare Sverige

RFSLs brottsofferjour fyller en viktig funktion i arbetet med stöd till brottsoffer i och med personalens kompetens kring våldsutsatthet och livsförutsättningar för hbtq-personer i och utanför Sverige. Att vara hbtq-person och utsatt för våld i av sin partner kan innebära en extra utsatt position vilket ställer krav på kompetens hos stödpersonen/organisationen.

RFSLs brottsofferjour är unika i sitt slag, både bland andra brottsofferjourer, men även som stödverksamhet generellt. Det finns idag mycket få verksamheter som har kompetens både kring våldsutsatthet och hur det är att leva som hbtq-person, vilket gör att RFSLs brottsofferjour fyller en viktig funktion för hbtq-personer i hela landet.

Hanna Netzell, Utvecklingsledare, Våld i nära relation, Länsstyrelsen Västerbotten

Jag har arbetat som handledare för RFSLs brottsofferjour. I mitt arbete med jourens medarbetare har jag fått god inblick i den kompetens som finns hos jourens medarbetare och det arbete som bedrivs på jouren. Det är tydligt att det i arbetet är avgörande att det finns en djupgående kunskap om våld och dess konsekvenser, tillsammans med en god kunskap om hbtq-personers ibland särskilda livsvillkor och behov, något som saknas i de flesta andra verksamheter.

Det är inte ovanligt att våldet är direkt kopplat till homo- eller transfobi. Dessutom behövs grundläggande kännedom om hur homo- och transfobi kan ha en avgörande betydelse för hbtq-personers möjligheter att söka och få hjälp och för de särskilda risker som kan medfölja.

Många av de brottsoffer som söker sig till RFSLs brottsofferjour skulle inte söka sig någon annanstans om brottsofferjouren inte fanns. Precis som många andra våldsutsatta känner många stödsökande skam eller har av andra skäl svårt att söka hjälp. Rådslan för att då dessutom behöva riskera att möta okunskap eller fördomar kring sexualitet eller könsuttryck/könsidentitet, något många redan har erfarenhet av, gör att många drar sig för att söka hjälp hos myndigheter och andra stödorganisationer.

Brottsofferjourer fungerar dessutom som en brygga mellan det enskilda brottsoffret och myndigheter och organisationer, vilket dels är ovärderligt för det enskilda brottsoffret och dels tjänar till att lyfta kunskapen om hbtq-personers utsatthet i övriga samhället.

Josefin Grände, utbildare, handledare och terapeut

På Diskrimineringsbyrån Uppsala driver vi projektet Närvaro som handlar om att förebygga näthat genom utbildning och information samt att hantera diskriminerings- och hatbrottsärenden på internet. Vi har ett samarbete med RFSLs brottsofferjour som går ut på att bygga upp erfarenhetsutbyte och kunskap kring näthat.

På Diskrimineringsbyrån Uppsala arbetar vi med alla diskrimineringsgrunder och strävar efter alla människors lika rätt och inkludering i samhället. Därför ser vi också att olika grupper blir utsatta för kränkningar och brott på lite olika sätt, inte minst nät det gäller näthat. RFSLs brottsofferjour har kunnat hjälpa oss med erfarenheter kring att möta hbtq-personer och vilka situationer som kan vara särskilt känsliga eller viktiga i dessa ärenden.

Anna Adeniji, Diskrimineringsbyrån Uppsala, Projekt Närvaro

RFSL:s brottsofferjour behövs för att stödja och skydda hbtq-personer som utsatts för brott. Vidare behöver Socialstyrelsen RFSL:s kompetens och erfarenhet när det gäller hbtq-personers brotts utsatthet och skyddsbehov. Brottssofferjourer och skyddade boenden landet runt behöver också dessa kunskaper.

Cristina Josefsson, Utredare Socialstyrelsen.

Det är viktigt att det finns en expertisbrottssofferjour, dit hbtq-personer som utsatts för hatbrott, brott och våld i relationen kan vända sig, och veta att bemötandet är professionellt och respektfullt (och så att inte den brottsutsatta måste hålla en lektion i hbtq-frågor i allmänhet!).

Precis som kvinnor som vänder sig till kvinnojourer och tjejjourer ska ta för givet att de möts av kunniga jourkvinnor och att kunskapen om våld är hög, så ska hbtq-personer som vänder sig till RFSL:s brottsofferjour känna sig säkra på att de möts på ett kompetent och respektfullt sätt, så att de kan ta det för självklart att hbtq-kunskap finns.

RFSL:s brottsofferjour är jätteviktig! Vem ska annars driva på rättighetsfrågor för hbtq-personer som är utsatta för brott?

Katinka Ingves, Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige

Vi har samarbetat med RFSL:s brottsofferjour sedan flera år tillbaka. Deras kompetens och deras mottagning är av största vikt inte minst att HBTQ gruppen vi möter är en såbar grupp eftersom de personer vi träffar ofta ingår i flera minoritetsgrupper samtidigt.

RFSL:s brottsofferjour är en specialiserad brottsofferjour där du som HBTQ person som utsatts för ett brott kan vara trygg med att träffa ngn som kan bemöta dig som en hel person. Vid våldsbrott och sexuella brott så är det viktigt att kunna fritt berätta om sin sexuella läggning eller ditt liv i allmänhet utan att behöva oroa dig för om den andra fattar vad det innebär att vara transperson eller homo.

Vi arbetar med våldsutsatta kvinnor och vi har skaffat oss HBT-certifiering för att motverka detta. Vi har trots det samarbete med brottsofferjouren då det ibland är väldigt viktigt för den våldsutsatte att möta andra kvinnor/män som är homo, bi eller transpersoner. Dessutom hämtar vi in kompetens från brottsofferjouren eftersom de är specialiserade både på våld och HBTQ som gör att de kan vägleda oss i vissa svåra frågor kring denna kombination.

Ina Müller, Föreståndare, Stiftelsen Unga Kvinnors Värn

RFSL brottsofferjour är en viktig aktör när det gäller hbtq-personer och brotts utsatthet. De är ett resurs- och kunskapscentrum vid frågor kring hbtq och brotts utsatthet gentemot externa aktörer. Vi har möjlighet att använda RFSL BOJ som ett stöd och bollplank och det har även andra verksamheter möjlighet att göra, inte minst polis och åklagare och advokater.

RFSL BOJ anordnar, ibland tillsammans med Brottssofferjourernas Riksförbund utbildningar som vi tacksamt deltar i. RFSL driver också opinionsfrågor och synliggör problem.

För oss och för hbtq-personer underlättar det att prata om tex våld i sin relation när jag vet att man kan utgå från att som hbtq-person komma till / ringa till ett "ställe" där jag säkert vet att det finns kunskap.

Vi uppskattar också att RFSL BOJ också vågar lyfta transpersoner behov av att tydligt inkluderas och inbjudas!

Eva Forsberg, Luleå Brottsofferjour

Vi har samarbetat länge med RFSL:s brottsofferjour och vi har hela tiden sett samarbetet som mycket fruktbart. Som utbildningsansvarig i Brottssofferjourernas Riksförbund anser jag att följande fyra punkter är starka skäl till en permanent brottsofferjour inom RFSL.

1. Den stödsökandes önskemål och behov. Det kan vara en trygghet för en brotts utsatt att direkt kunna vända sig till en jour som har hbtq-kompetens och som finns inom en känd verksamhet.
2. Genom att jouren enbart ger stöd till HBTQ-personer har jouren, förutom generella kunskaper om brottsoffers behov också utvecklat en unik spetskompetens när det gäller bemötande och behov för brotts utsatta HBTQ-personer.

3. RFSLs brottsofferjour arbetar engagerat för att sprida sin spetskompetens och vi har under de senaste åren utvecklat en kreativ utbildningssamverkan. Målet är att fler och fler lokala brottsofferjourer och kvinnojourer runt om i landet ska öka sin kompetens om våldsutsatta HBTQ-personer och kunna ge ett bra bemötande och ett bra stöd. Ett stöd lokalt ger också möjlighet till ett värdefullt personligt möte. Utbildningsbehovet är kontinuerligt allt efter som frivilliga stödjare slutar och nya tillkommer.

4. Lokala brottsofferjourer, kvinnojourer och personal inom socialtjänst och hälso- och sjukvård har behov av konsultation med RFSLs brottsofferjourns erfarna personal. Det är en trygghet både för hjälparen och den våldsutsatta.

Ulla Graneli, Utbildningsansvarig, Brottsofferjourernas Riksförbund

HBTQ-personer är diskriminerade och stigmatiserade i Sverige idag. På grund av detta utsätts de för hot, våld och övergrepp i högre grad än övriga befolkning, t.ex. homofientliga hatbrott. Den exkluderande samhällssynen gör det också svårare att anmäla och att få det stöd och den hjälp som behövs.

Till dess rättsystem, vårdssystem och det sociala systemet har införlivat ett inte diskriminerande förhållningssätt och förvärvat kompetenser i HBTQ-arbetet är RFSL-brottsofferjour inte bara nödvändigt, utan även den enda professionella resurs som finns nationellt. Deras arbete bör därför stödjas och förstärkas.

Hans Knutagård, Universitetslektor i socialt arbete, Högskolan Kristianstad

Kapitel 6: Politiskt arbete för att öka samhällets insatser mot hatbrott, partnervåld och våld med hedersnormer som motiv

Kapitlet rör RFSL:s övergripande politiska arbete för att öka samhällets insatser mot hatbrott, partnervåld och våld med hedersnormer som motiv, samt stärka hbtq-personer rättssäkerhet och lagstadgade skydd.

Parallellt med de insatser RFSL bedriver för att stödja hbtq-personer som varit utsatta för hatbrott, hedersrelaterat våld eller partnervåld bedriver RFSL ett arbete för att ändra den svenska lagstiftningen.

RFSL menar att det behöver säkerställas att våld i hbtq-relationer fångas upp i rättssystemet och betraktas och behandlas som lika allvarligt mäns våld mot kvinnor i heterosexuella relationer. Det råder okunskap och brist på erfarenhet att hantera hbtq-personer som brottsoffer och det händer att samhället signalerar att brott mot hbtq-personer är mindre allvarliga, genom att till exempel polisen inte åläggs att prioritera hatbrott. Detta får konsekvenser för hbtq-personers förtroende för rättsväsendet och riskerar att diskriminera hbtq-personer i vård- och stödsökande. Det kan också finnas en rädsla för heteronormativt och/eller homo-/bi-/transfobiskt bemötande.

Alla instanser i rättskedjan måste ha god kompetens om den riktade brottsligheten mot hbtq-personer. Kvaliteten och respekten i bemötandet av brottsoffer får inte vara beroende av den utsattas sexuella läggning, könsidentitet eller könsuttryck. När det förekommer negativa och fördomsfulla attityder inom rättsväsendet gentemot hbtq-personer innebär det en ytterligare kränkning av brottsoffret, så som sekundär viktimisering. Samma synsätt ska självklart appliceras också på de hbtq-personer som misstänks för brott, lagförs och/eller omfattas av kriminalvård och rättspsykiatrisk vård. I dessa sammanhang är transpersoner särskilt utsatta, då visitation och förvarstagande är uppdelat utifrån juridiskt kön.

6.1 Hetslagstiftningen

RFSL bedriver påverkansarbete för att visa på behoven av att förändra lagstiftningen på hatbrottsområdet, i synnerhet den så kallade hetslagstiftningen (Brottsbalken 1962:700 16 kap. 8 §, och Tryckfrihetsförordningen, 7 kap. 4 § 11). RFSL förespråkar en enhetlig lagstiftning där lagstiftning mot diskriminering, hets, samt straffskärpningsregeln i brottsbalken (29 kap. 2 § 7) går hand i hand.

Den nya diskrimineringslagen trädde i kraft 1 januari 2009. Diskrimineringslagen innefattar diskrimineringsgrunderna kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionshinder, sexuell läggning och ålder. Sedan 1 januari 2003 inkluderar hetslagstiftningen också sexuell läggning, men inte könsöverskridande identitet eller uttryck.

RFSL anser att det är mycket otillfredsställande att den svenska lagstiftningen sammantaget har en bristande logik. Brå inkluderar redan transfobiska brott i hatbrottsstatistiken, och motiverade detta med att könsöverskridande identitet och uttryck är inkluderat i diskrimineringslagen. Det är förbjudet att diskriminera människor på grund av könsöverskridande identitet eller uttryck och det är möjligt att tillämpa straffskärpningsparagrafen vid brott riktat mot en persons transidentitet. Däremot är det fortfarande fullt tillåtet att hetsa mot transpersoner, vilket det alltså inte är mot exempelvis homosexuella. Transpersoner omfattas med andra ord inte av det skydd som finns för den som utsätts för hets på grund av sin sexuella läggning, eftersom transidentiteten handlar om kön och inte om sexualitet. Detta anser RFSL är en stor brist i lagstiftningen och RFSL anser att denna lucka i lagen borde täppas till.

RFSL anser därför att det rimliga vore att följa diskrimineringslagens diskrimineringsgrunder, och inkludera könsöverskridande identitet eller uttryck i den uppräknade grundläggande mänskliga egenskaper som görs i brottsbalken (16 kap. 8 §) och tryckfrihetsförordningen (7 kap. 4 § 11), för att på så sätt också skydda transpersoner mot hets mot folkgrupp. En reformerad hetslagstiftning skulle ge transpersoner en ökad känsla av samhälleligt skydd och stöd. Det skulle sända ut en viktig signal om att brott mot transpersoner betraktas som lika allvarliga som hets och hatbrott mot andra personer baserat på ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse eller sexuell läggning.

Regeringen har fortfarande inte påbörjat någon utredning, eller signalerat att den avser påbörja ett arbete för att ändra hetslagstiftningen, vilket är mycket problematiskt.

6.2 Straffskärpningsregeln

Enligt brottsbalken ska den som utsatt någon för brott dömas till ett strängare straff ”om ett motiv för brottet varit att kränka en person, en folkgrupp eller en annan sådan grupp av personer på grund av ras, hudfärg, nationellt eller etniskt ursprung, trosbekännelse, sexuell läggning eller annan liknande omständighet (Brottsbalken 29 kap. 2§ p7). ”Annan liknande omständighet” kan vara om kränkningen är riktad mot någons könsidentitet eller könsuttryck. Enligt Brå:s hatbrottsstatistik för 2012 identifierades endast 41 polisanmälningar under kategorin transfobiska hatbrott. Det finns således ett mycket stort mörkertal. Vi vet också att det är oerhört sällsynt att straffskärpning pga transfobiska motiv tillämpas. Okunskapen om transfobiska hatbrott är mycket stor inom hela rättssystemet. De tillfällen då det trots allt kommit på tal, så blandas det ihop med motiv som har med sexuell läggning att göra. Det krävs ett omfattande arbete för att tillgodose transpersoners rättssäkerhet. I enlighet med argumenten i relation till hets mot folkgrupp, anser RFSL att könsidentitet/könsuttryck uttryckligen ska skrivas ut i straffskärpningsregeln.

6.3 Brottskadeersättning

RFSL har granskade betänkandet *En ny brottskadelag* - SOU 2012:26 främst utifrån ett hatbrottsperspektiv, där flera av de föreslagna och/eller uteblivna ändringar kan påverka brottsutsatta hbtq-personer. Även här anser RFSL att det finns en inkonsekvens i lagstiftningen när det gäller skydd för särskilt utsatta grupper, och att de diskrimineringsgrunder som återfinns i diskrimineringslagen inte återspeglas i rätten till brottskadeersättning vid ärekränkning eller grovt förtal. RFSL anser att diskrimineringslagens diskrimineringsgrunder är en rimlig avgränsning i förhållande till de grupper som borde få extra stöd, men även att utsatthet för förtal eller ärekränkning ska berättiga till brottskadeersättning. Hbtq-personer som utsätts t.ex. för förtal på sin arbetsplats kan hamna i en situation där arbetssituationen blir omöjlig och denne måste sluta, även om arbetsplatsen vidtar åtgärder för att motverka trakasserier och diskriminering. I dagsläget har inte dessa personer rätt till brottskadeersättning vilket är problematiskt. Regeringen har, när denna rapport gick i tryck, inte föreslagit någon proposition utifrån nämnda SOU än.

6.4 Fridskränkingsbrott och kvinnofridskränkning

Brottsbalken gör i allmänhet inte någon åtskillnad när det gäller kön och sexualitet i människors levnadsformer. 1998 skapades dock den specifika brottsrubriceringen *grov kvinnofridskränkning*, som avser heterosexuella relationer där en kvinna varit utsatt för våld av en man hon lever med. Upprepade kränkningar inom samkönade relationer kan lagföras inom ramen för *grov fridskränkning*, vilket dock inte är något som specifikt rör våld i intima relationer mellan vuxna.

I SOU 2011:85 undersöktes vilken relation gärningsmannen och brottsoffret har i ett utvalt antal rättsfall. Det konstaterades att ingen undersökt dom gällande grov fridskränkning mot vuxen som utgörs av en parrelation där brottsoffer och gärningsperson är av samma kön. På motsvarande vis som fridskränkning mot heterosexuella kvinnor i olikkönade relationer har specificerats för att understryka dess systematik och allvar anser RFSL att allvaret i fridskränkingsbrott mot hbt-personer som utsätts för våld i nära relationer ska understrykas.

Regeringen skriver i Prop. 2012/13:108 att lagstiftningen är utformad så att det skall tillförsäkras ett lika starkt skydd oberoende av kön, och de drar därför slutsatsen att målsättningen med fridskränkingsbrotten i huvudsak har uppnåtts.

RFSL anser dock att regeringens slutsatser inte är tillräckliga och menar att brottet kvinnofridskränkning, som innefattar gärningar begångna mot en kvinna av en partner i en olikkönad relation, och brottet fridskränkning, som innefattar gärningar begångna mot en person av en närstående i alla andra fall än av en partner i en olikkönad relation, därför bör bli föremål för särskild utvärdering med fokus på om fridskränkingsbrott i relationer behandlas lika allvarligt oavsett om brottet begåtts i en olikkönad eller samkönad relation.

6.5 Sexualbrottslagstiftningen

I RFSL:s remiss på SOU 2010:71 *Sexualbrottslagstiftningen – utvärdering och reformförslag* skriver RFSL att vi anser att det finns tillräckligt tungt vägande skäl för att bristande samtycke ska kunna utgöra rekvisit för sexualbrott, särskilt mot bakgrund av att det kan leda till att brottsoffer blir bättre bemötta av polis och rättsväsende så tillvida att offrets upplevelse inte riskerar bli ifrågasatt eller avfärdad på samma sätt. RFSL ställde sig därför positiv till utredningens förslag om införande av det nya brottet sexuellt övergrepp med bristande samtycke som rekvisit och gav därför stöd till utredningens förslag om att inte införa samtycke som rekvisit för brottet våldtäkt. Detta då RFSL anser att detta sannolikt vill ge ökat fokus på brottsoffrets beteende i den rättsliga processen vilket inte är önskvärt.

RFSL ställde sig även positivt till utredningens förslag att i brottsrubriceringen för våldtäkt lägga till utnyttjandesituationer när en person ”befinner sig i en beroendesituation till gärningsmannen” eller har ”särskilda svårigheter att värna sin sexuella integritet”. RFSL framförde också i sitt remissyttrande över ovannämnda utredning att det var särskilt anmärkningsvärt att utredningen valde att behålla samlaget (dvs. det vaginala samlaget) som jämförelsenorm gällande våldtäkt mot barn. RFSL menar att ha samlag som jämförelsenorm, i stället för att fokusera på den sexuella kränkningens allvar, inte är lämpligt för brottet våldtäkt, i synnerhet mot barn. Detta då forskning visar att andra omständigheter än penetration kan ha lika, eller större, betydelse för kränkingsnivån.

Regeringen skriver i Prop. 2012/13:111 att de kan ha förståelse för RFSL:s synpunkter men trots detta, i likhet med utredningen, SOU 2010:71 anser regeringen att en reglering där ingen jämförelsenorm finns alls riskerar att leda till betydande svårigheter att avgränsa det straffbara området. Regeringen anser därför att samlaget som jämförelsenorm bör finnas kvar i våldtäktsbestämmelsen. Regeringen anser heller inte att det är nödvändigt att byta ut eller förändra innebörden i begreppet samlag.

RFSL vidhåller dock sin åsikt, att samlag som jämförelsenorm för våldtäktsbrott bör avlägsnas. Att behålla samlag som jämförelsenorm menar RFSL är heteronormativt och inte bidrar, utan tvärtom kan motverka, säkerställande av att lagen tillämpas lika för alla oavsett kön, könsidentitet, könsuttryck eller sexuell läggning.

6.6 Regleringsbrev och organisering av den svenska polisen och åklagarmyndigheten

Regeringen har möjlighet att i större grad än vad denne väljer att göra instruera Rikspolisstyrelsen att systematiskt jobba med kompetensutveckling inom polisen i fråga om hatbrott. Så har skett tidigare, men skrivelser som rör hatbrott har inte nämnts i regleringsbrevet sedan 2007. Argumentet för detta har varit att regeringen anser att regleringsbrev skall vara levande dokument där insatser som görs skall leda till att denna inkluderas i befintlig verksamhet och redovisas därefter. Tyvärr är vår erfarenhet att polisens arbete mot hatbrott i mångt och mycket saknar ett systematiskt fokus, för att hatbrott utesluts som prioriterat område i regleringsbrevet.

RFSL anser därför att regeringen måste fortsätta att ge tydliga uppdrag i regleringsbrevet som rör polisens arbete med hatbrott. Detta skulle signalera vikten av att värna hatbrottsutsatta gruppers rättigheter, nödvändigheten i att utveckla arbetet mot hatbrott, säkerställa kompetensen inom myndigheten och ge möjlighet att på ett strukturerat sätt kunna följa upp och utvärdera arbetet. I grunden handlar det om myndigheternas ansvar att skapa förtroende gentemot hatbrottsutsatta grupper, för att därigenom öka upplevelsen av trygghet, öka andelen polisanmälda och upplärda brott.

RFSL har en förhoppning om att en tydligare organisering av svensk polis, genom den nya polismyndigheten kommer att bidra till att underlätta styrningen av polisen. Ett identifierat problem som RFSL m fl uppmärksammat i flertal år är att de olika polismyndigheternas sätt att arbeta mot hatbrott är mycket olika, att kompetensen varierar kraftigt, endast ytterst få myndigheter har en generell grundkunskap och en specifik hatbrottskompetens. Det saknas också en gemensam definition på hatbrott inom polismyndigheterna och instruktioner om hur hatbrottsmarkeringen ska användas saknas. Enligt Brå:s statistik är många anmälningar felaktigt noterade som hatbrott. Rikspolisstyrelsens (RPS) egen Tillsynsrapport 2013:4 *Inspektion av polismyndigheternas förmåga att upptäcka och utreda hatbrott* Man menar att tydligare strukturer och ett mer enhetligt

arbete på området måste genomföras. Inspektionen rekommenderar nu till RPS bl a att en nationell inriktning är önskvärd, att kompetensen behöver stärkas och att det ska finnas ett nationellt utbildningsmaterial. Polismyndigheterna rekommenderas bl a att upprätta styrdokument, säkerställa kompetensen och att utveckla dialog med externa aktörer. RFSL har en förhoppning om att den nya polismyndighetens struktur kommer att underlätta implementeringen av åtgärder på hatbrottsområdet. Det förutsätter självklart att regeringen tydligt skriver in detta område som prioriterat i det årliga regleringsbrevet, samt i förordningar, föreskrifter och direktiv.

För att arbetet mot hatbrott ska vara framgångsrikt krävs en mycket tydlig ledning såväl från politiskt nivå, som från den framtida centrala myndigheten, som på ett lokalt/regionalt plan. För polisens trovärdighet externt är det avgörande att det utbildning inkluderar ett väl grundat förändringsarbete för att säkerställa anställda hbtq-personers arbetsmiljö internt inom polisen. RFSL anser att det krävs tydlig ledning, omfattande utbildningsinsatser och särskilda hatbrottsgrupper som täcker hela landet.

Det finns också brister i hur straffskärpningsregeln tillämpas av åklagare och av domstolarna. Det förekommer att det saknas i åtalet och att det inte noteras i i domslut och domskäl. Det finns också en oerhört stor kunskapsbrist om transfobiska hatbrott, där det ofta sammanblandas med homo- och bifobiska hatbrott. Dessa brister får givetvis konsekvenser för brottsutsatta hbtq-personer, en bristande respekt, ytterligare kränkning som i sin tur påverkar förtroendet för rättssystemet negativt.

I rapporten *Hatbrott – metod för säkrare identifiering av ärenden* (ÅM-A 2011/1602) från Åklagaremyndighetens utvecklingscentrum, framhålls att det ”Tros att utbildnings- och informationsinsatser regelbundet genomförts avspeglas inte detta i en bättre lagföring.” och vidare att det finns felaktigheter i utredningsarbetet som är allvarliga då de påverkar lagföringen.

Åklagarmyndighetens utredare menar att ”Det står klart att systemet med hatbrottsmarkering måste stramas upp och användas mer strikt och konsekvent för att kunna ligga till grund för ett systematiskt polis- och åklagararbete”. RFSL ställer sig positiv till de beskrivna åtgärdsförslagen som återfinns i rapporten, som har till syfte att förbättra utredningskvaliteten, öka lagföringen och något särskilt positivt är att det skulle möjliggöra att granska hanteringen av hatbrottsärenden.

6.7 Partnervåld i hbtq-relationer

Regeringen har sedan handlingsplanen gett uppdrag till Socialstyrelsen att bevilja bidrag för ”att utveckla brottsofferverksamhet för homo-, bi- och transpersoner som är utsatta för våld i nära relationer”. Det anser RFSL är bra och något som måste fortgå. Dock är det mycket problematiskt att dessa medel inte är permanenta och måste sökas årligen. När det gäller att ge brottsofferstödande insatser är bristen på permanenta medel förkastlig.

Socialnämnden har ett ansvar ”att verka för att den som utsatts för brott och dennes närstående får stöd och hjälp”. Främst har våldsutsatta kvinnor som utsatts för mäns våld varit i fokus för Allmänna råd, utbildningsmaterial och handböcker från Socialstyrelsen. Homo- och bisexuella kvinnor har inkluderats som brottsoffer, men däremot saknas ofta denna grupp när det talas om vem som utövar våldet, varför problemet med kvinnors våld mot kvinnor inte tagits på fullt allvar.

När det gäller homo- och bisexuella män samt transpersoner som utsatts för våld i nära relation, så är det en ytterst eftersatt grupp på alla nivåer. Det gäller såväl i vilken vägledning som ges till myndigheter, kunskapen hos anställda inom offentlig och ideell sektor och tillgången till stöd och skydd. RFSL:s brottsofferjour är en av de få som har en specialiserad kunskap och som erbjuder skyddat boende för den målgruppen. I ”Brottsoffer och deras närstående. Socialtjänstens ansvar för att ge stöd och hjälp” som publicerades 2012, kom en vägledning som avser brottsutsatta som inte faller inom ramen våldsutsatta kvinnor.

6.8 Brottsförebyggande insatser – behov av handlingsplan

I det offentliga samtalet ligger mycket av fokus på hur man borde ge stöd åt personer som har blivit utsatta för brott, vilket är bra. RFSL saknar dock ett systematiskt och långsiktigt förebyggande arbete för att undvika att människor begår hatbrott. RFSL anser att det finns stora brister i det systematiska förebyggande arbetet, speciellt på hatbrottsområdet. Det handlar om att se hatbrott, hedersrelaterade våld och partnervåld i ett sammanhang. Det finns också ett behov av forskning för att se närmare på exempelvis relationen mellan

heteronormativa strukturer i samhället och förekomsten av hatbrott, och för att utveckla metoder att förebygga hatbrott.

I den norska regeringens handlingsplan; ”*Handlingsplan för förebyggning av kriminalitet (2013-2016)*” skriver regeringen att det är nödvändigt att ha ett brett förhållningssätt till brottslighet, där utbildning, förebyggande och brottsförebyggande insatser måste ses i ett sammanhang. Målet med den norska regeringens handlingsplan är att tydliggöra sambandet mellan insatser på olika samhällsområden och på så sätt säkerställa ett helhetligt brottsförebyggande arbete genom förpliktiggande åtgärder.

RFSL har efterlyst en handlingsplan på hatbrottsområdet då vi anser att regeringens politik på hatbrottsområdet präglas av spretiga åtgärder utan någon form av långsiktighet- och helhetstänk. Att systematiskt bedriva ett förebyggande arbete är en förutsättning för att minska förekomsten av hatbrott. RFSL önskar en bred tillnärming till frågorna och att Justitiedepartementet tar fram en departementsövergripande handlingsplan där de olika departementen redovisar vilka åtgärder de genomför i kriminalitetsförebyggande syfte.

6.9 Skydd, stöd och behandling till våldsutsatta hbtq-personer

Stöd och behandling till våldsutsatta hbtq-personer kan många gånger idag inte erbjudas av kommunala verksamheter vars syfte är att kunna erbjuda stöd och behandling till våldsutsatta. Alla medborgare ges idag därmed inte likvärdig hjälp då de blivit utsatta för våld, vilket måste betraktas som en allvarlig brist. Stödet är många gånger heteronormativt uppbyggt.

I Socialstyrelsens allmänna råd framhålls att våldsutsatta kvinnor vid behov bör kunna erbjudas tillfälligt boende oavsett ålder, etnicitet, sexuell läggning, funktionsnedsättning, missbruk eller beroende. I Socialstyrelsens vägledning *Brottsoffer och deras närstående. Socialtjänstens ansvar för att ge stöd och hjälp* uttrycks att ”Även andra än de som är utsatta för våld i nära relationer kan vara i behov av att socialtjänsten erbjuder plats på ett lämpligt skyddat boende i offentlig eller privat regi, till exempel personer som är utsatta för hedersrelaterade brott eller hatbrott eller personer som lämnar destruktiva grupperingar”.

Kompetensen avseende homo- och bisexuella cis-kvinnor (kvinnor som känner sig hemma med och identifierar sig med det kön som tilldelats dem vid födseln) samt transkvinnor på skyddade boenden för kvinnor/kvinnojourer varierar mycket över landet. RFSL har i ett flertal år, med hjälp av medel från Socialstyrelsen, arrangerat utbildningsinsatser för bland annat lokala kvinnojourer. Därmed har kompetensen successivt ökat, även om mycket återstår att göra, bland annat vad gäller kvinnojourers kompetens att bemöta våldsutsatta transkvinnor. Idag saknas tillräckligt antal skyddade boenden som tar emot andra, och innehar kompetens att ta emot andra, än våldsutsatta cis-kvinnor.

6.10 Behandling för våldsutövande hbtq-personer

Kriminalvårdens behandlingsprogram IDAP är specifikt utformat endast för män som utövar våld mot kvinnor. Kriminalvården har nu dock utvecklat en individuell version av detta behandlingsprogram, som också ska kunna användas vid våld i samkönade relationer. När det gäller kommunernas verksamhet avser behandling för våldsutövare i praktiken i de allra flesta fall endast behandling för våldsutövande män. Även det så kallade Alternativ till våld (ATV), som omnämns, är i grunden uppbyggt efter en heteronormativ princip. Endast i ett fåtal kommuner i Sverige har det påbörjats ett arbete för att inkludera hbtq-personer som utsatts för våld i en relation. De behandlingsprogram som erbjuds behöver även inriktas mot hbtq-personer som utövar partnervåld.

Kapitel 7: Åtgärdsförslag

I detta avslutande avsnitt vill vi redogöra för RFSL:s förslag till åtgärder för att förbättra situationen för våldsutsatta hbtq-personer.

7.1 Nationella insatser

7.1.1 Långsiktig finansiering av RFSL:s brottsofferjour

I dagsläget finansieras RFSL:s brottsofferjour utifrån olika bidrag som måste öronmärkas till vissa insatser. Det är problematiskt att RFSL:s brottsofferjour inte har en grundfinansiering som ger verksamheten en möjlighet att genomföra insatser på områden som identifieras som viktiga, men som inte rymms inom de bidrag som erhålls. RFSL förespråkar även att jouten får en långsiktig finansiering, t.ex. genom en överenskommelse eller dylikt.

Angående finansieringen så har även Socialstyrelsen tidigare framfört att den bör ses över för att hitta en mer långsiktig lösning. ”Ett flerårigt finansiellt stöd underlättar ett långsiktigt arbete hos frivilligorganisationerna och inte minst ger det en trygghet för målgruppen att det finns en kontinuitet i brottsofferverksamheten.” (*Stöd till brottsofferverksamhet för homosexuella, bisexuella och transpersoner. Slutredovisning av statsbidrag 2008–2010*).

7.1.2 Handlingsplan mot hatbrott, hedersrelaterade brott och partnervåld

RFSL anser att regeringen måste utveckla en handlingsplan mot hatbrott där även hatbrott, hedersrelaterad våld och partnervåld ses i ett sammanhang. RFSL anser att en sådan plan skall vara en tydlig handlingsplan med konkreta åtgärder och indikatorer för uppföljning av de insatser som görs och fokus skall ligga på samhällets insatser för att förebygga sådant våld.

7.1.3 Forskning

RFSL anser att medel till forskning bör tillsättas för att öka kunskapen om våld mot hbtq-personer. Exempel på behov är att studera uppbrottsprocesser för hbtq-personer som utsätts för partnervåld, framgångsfaktorer avseende brottsofferstöd till våldsutsatta hbtq-personer och intersektionella studier av hatbrott mot hbtq-personer. Det behövs även mer forskning för att studera varför hatbrott sker, för att därigenom utröna vilken typ av åtgärder som bör prioriteras för bekämpning av brott med dessa motiv.

7.2 Ändringar i lagstiftningen

En förutsättning anser RFSL för all lagstiftning är att den hänger ihop och att den är enhetlig. RFSL anser att diskrimineringslagens avgränsning och diskrimineringsgrunder borde följa all annan lagstiftning i frågor som rör straffskärpning, hetslagstiftning och brottskadeersättning.

RFSL anser att hetslagstiftningen måste ändras så att könsidentitet och könsuttryck inkluderas

RFSL anser att könsidentitet/könsuttryck ska skrivas ut uttryckligen i straffskärpningsparagrafen.

RFSL anser att ärekränkning och förtal måste ge möjlighet till brottskadeersättning och att diskrimineringsgrunderna är en rimlig avgränsning i fråga om vilka grupper, eller typ av förtal/ ärekränkning som borde ingå i brottskadeersättning.

7.3 Myndighetsutövning

7.3.1 Tydliga uppdrag på hatbrottsområdet till den nya polismyndigheten

Regeringen måste säkerställa att den nya polismyndigheten får tydligt inskrivet i sin instruktion att hatbrott är ett område som skall prioriteras. Regeringen måste följa detta upp med åtgärder och uppdrag årligen genom regeringens regleringsbrev till myndigheten. Uppdragen måste bland annat säkerställa att det sker en kontinuerlig kompetensutveckling på hatbrottsområdet inom polisen och i polisutbildningen.

7.3.2 Polis, socialtjänst och rättsväsende måste ta ansvar för att hbtq-personers förtroende ska öka

RFSL:s undersökningar visar tydligt att det finns en utbredd misstro mot de myndigheter som har i uppgift att utreda brott mot hbtq-personer och stöta brottsoffer. Detta får till följd att färre brott anmäls och att brottsoffer inte får den hjälp och stöd som samhället har bestämt att de har rätt till. Om fler ska få rätt stöd så är det centralt att förtroendet mot dessa samhällsinstanser ökar.

7.3.3 Kompetens hos polis, socialtjänst och rättsväsende bör utredas

RFSL:s bedömning är att kompetensen hos polis, socialtjänst, hälso- och sjukvård, åklagare och domstolsväsendet är av högst skiftande karaktär och att i många fall måste kunskaperna om våld mot hbtq-personer stärkas kraftigt. RFSL anser att detta bör utredas och förslag tas fram på hur hbtq-personer ska få ett bra och likvärdigt bemötande över hela landet.

7.3.4 Samordningen mellan polis, socialtjänst och vården bör stärkas

Insatser som syftar till att stötta brottsoffer är oftast av en sådan art att de kräver en samordning mellan polis, socialtjänst, vård och skola. Det är nödvändigt att denna samordning förmår att uppmärksamma och på korrekt sätt hjälpa hbtq-personer.

7.3.5 Stödet till våldsutsatta hbtq-personer måste stärkas

RFSL anser att kommunala verksamheter måste kunna erbjuda professionellt stöd och behandling för alla våldsutsatta personer oavsett sexuell läggning och könsidentitet.

RFSL anser att kommunerna måste ta sitt ansvar när det gäller att erbjuda skyddat boende till alla våldsutsatta personer oavsett sexuell läggning, könsidentitet och könsuttryck. Behovet gäller särskilt skydd för män och transpersoner. Handlar behovet av skydd från våld motiverat av hedersnormer måste även pars skyddsbehov säkerställas.

RFSL anser att medel måste garanteras för fortsatta utbildningsinsatser gentemot brottsoffer-, tjej- och kvinnojourer.

RFSL anser att kompetensen att möta sexualbrottsutsatta hbtq-personer, särskilt män och transpersoner, är idag under all kritik. Hälso- och sjukvårdens kompetens behöver förstärkas kraftigt för att möta behoven hos målgruppen. Detsamma gäller kompetensen inom polis och rättsväsende.

RFSL menar att kommunerna måste utveckla behandlingsprogram för våldsutövande hbtq-personer.

RFSL anser att Kriminalvården ska erbjuda behandlingsprogram för hbtq-personer dömda för brott mot sin partner. Uppföljning av det nya individuella behandlingsprogrammet bör följas upp med avseende på hur detta har implementerats, samt genom utvärdering av om metoden kommer hbtq-personer tillgodo och är verksam i praktiken.

RFSL anser att behandling för personer dömda för hatbrott ska utarbetas, för att säkerställa återfallsprevention som inriktar sig också på det specifika motiv som kan ha funnits.

RFSL anser att barn i hbtq-relationer där våld förekommer måste kunna erbjudas professionellt stöd och behandling.

7.3.6 Behandling för våldsutövande hbtq-personer och personer dömda för hatbrott, Under denna hamnar följande åtgärdsförslag:

RFSL menar att kommunerna måste utveckla behandlingsprogram för våldsutövande hbtq-personer. RFSL anser att Kriminalvården ska erbjuda behandlingsprogram för hbtq-personer dömda för brott mot sin partner. Uppföljning av det nya individuella behandlingsprogrammet bör följas upp med avseende på hur detta har implementerats, samt genom utvärdering av om metoden kommer hbtq-personer tillgodo och är verksam i praktiken. RFSL anser att behandling för personer dömda för hatbrott ska utarbetas, för att säkerställa återfallsprevention som inriktar sig också på det specifika motiv som kan ha funnits.

Kapitel 8: Rekommenderad litteratur

Här presenteras ett urval av litteratur på området för vidare läsning.

Ahlin, Anna, Gärdal, Mina, *Effekter av heteronormen*. En studie om utsatthet för sexuella övergrepp, sexuell gränssättning samt utsatthet för hatbrott bland unga hbt-personer, RFSU Ungdom (2009)

Dahl, Ulrika, *Det viktigaste är inte vad extremisterna tycker utan vad den stora majoriteten gör: från hatbrott och homofobi till heteronormativitet och intersektionalitet : en kunskapsinventering och situering av forskning*, Forum för levande historia (2005)

Darj, Frida, Nathorst-Böös, Hedvig, (medförf. Jarl-Åberg, Cecilia), *Hbt & beder. En intervjustudie om unga hbt-personer som lever i familjer med bedersnormer*, RFSU Ungdom och ALMA Europa (2011)

Holmberg, Carin, Stjernqvist, Ulrika, *Våldsamt lika och olika - Om våld i samkönade parrelationer* (2006)

Holmberg, Carin, Stjernqvist, Ulrika, *Tidskrift för genusvetenskap* 4/2007, ”Samkönat partnervåld. Vad är det och vilket stöd behövs?” (2007)

Iganski, Paul, *Hate Crimes. The consequences of Hate Crimes* (2009)

Knutagård, Hans, Nidsjö, Elisabet *Hedersrelaterat våld mot ungdomar på grund av sexuell läggning*, Länsstyrelsen i Skåne Län (2004)

Knutagård, Hans *”Men du har ju blivit våldtagen” – om våldtagna mäns ordlöshet* (2009)

Perry, Barbara, *In the Name of Hate: Understanding Hate Crimes* (2001)

Tiby, Eva, *Hatbrott? Homosexuella kvinnors och mäns berättelser om utsatthet för brott*. Kriminologiska institutionens avhandlingsserie nr 1, Stockholms universitet (1999)

Tiby, Eva, Sörberg, Anna-Maria, *En studie av homofoba hatbrott i Sverige. Stockholm: Forum för levande historia* (2006)

Hatbrott 2012. Statistik över självrapporterad utsatthet för hatbrott och polisanmälningar med identifierade hatbrottsmotiv, Rapport 2013:16, Brottsförebyggande rådet (Brå)

Hon, hen, han. En analys av hälsosituationen för homosexuella och bisexuella ungdomar samt för unga transpersoner. Ungdomsstyrelsens skrifter 2010:2

”Man föds inte till homofob, man blir det”. Ett studiematerial om homofobiska hatbrott, RFSU Ungdom (2005)

Våld i samkönade relationer - en kunskaps- och forskningsöversikt, NCK-rapport 2009:2 (2009)

Riksförbundet för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter
The Swedish Federation for Lesbian, Gay, Bisexual and Transgender Rights
Box 350, S-101 26 Stockholm, Sweden. www.rfsl.se